

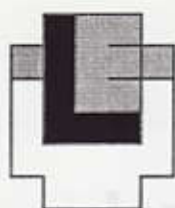

**Eesti loomakasvatus
hääbumisele määratud?
Veterinaarpraksise olukorrast.
Uurimistulemused Veterinaar- ja
Toidulaboratooriumist.**

EESTI Loomaarstlik Ringvaade

EESTI LOOMAAARSTIDE ÜHINGU AJAKIRI

2/99

EESTI LOOMAAARSTLIK RINGVAADE

I EESTI LOOMAAARSTIDE ÜHINGU AJAKIRI
THE ESTONIAN VETERINARY REVIEW • ESTNISCHES TIERÄRZTLICHE RUNDSHAU • REVUE VÉTÉRINAIRE ESTONIENNE

Eesti Loomaarstide Ühing

Kreutzwaldi 62
51014 Tartu
Tel./faks 27 422 582
e-mail: ely@ph.eau.ee
Reg.nr. 01823426
Kontor avatud E-R 9—16

President

Toomas Tiirats

Sekretär

Birgit Aasmäe

Pangaarved

1120072962 Hansapank 767
10102001501001 Eesti Ühispank 461

«ELR» toimetused

Peatoimetaja: Arvo Soomets
251/38-001
Toimetajad: Jaagup Alaots,
Arvo Viltrop

Kirjastus

KAAC Disain
Jaama 56
51009 Tartu
Tel./faks 27 402 049
e-mail: farmax@kodu.ee
http://www.kodu.ee/~farmax/kaak/

Reklaam ja kuulutused

Tel./faks 27 402 049

Layout, kujundus

Ott Puija, Vip

Trükk

AS Stilett
Lai 30 Tartu
51005

Kaanefoto

Annika Haas

Kaanepilt

Ott Puija

Sisukord

Tehnilised tingimused — 34

Peatoimetaja veerg

Lugupeetud loomaarstliku ringvaate lugejad!
— Arvo Soomets 36

Esimene veerg

Kas veel üks märk Eesti loomakasvatuse hääbumisele määratusest?
— Jaagup Alaots 37

Teooria ja praktika

Uurimus veterinaarpraksise olukorrast
— Evald Pärnaste 39

Nakkus ja parasitaarhaiguste uurimise tulemustest Veterinaar- ja
toidulaboratooriumis — 45

Ravimid ja meetodid

Doramektiin—uus endektotsiid parasitaarhaiguste tõrjeks
— Toivo Järvis 56

Koerte varajane sotsialiseerimine ja vaktsineerimine
— J. Bergman 59

Vetraxoid ja nahahaigused — Marti Lasn 61

Loomaarstiteaduskonnas

Magistriõppe plaan 62

Kroonika

Väikeloomaarsid Norramaal — Marti Lasn 63

Personalia

90 aastat professor R. Säre sünnist — 64

Boris Gavronski — Taimi Parve 65

In Memoriam

Boris Gavronski — Hiljar Pärn — 66

«ELR» ilmub 6 korda aastas. Tellimusi vormistab ELÜ, tel. 27 422 582

Tehnilised tingimused käsikirjade, tabelite, fotode ja jooniste esitamiseks kirjastajale

1. Kasutatavad programmid

1.1. Tekstid esitatakse magnetkettal MS Wrd 6.0/95 või MS Word 97 formaadis.

1.2. Tabelid esitatakse magnetkettal MS Exel 95, MS Exel 97 MS Word 6.0/95 või MS Word 97 formaadis.

1.3. Lisaks failidele esitatakse käsikirjad väljatrükituna paberil ning tabelid eraldi lehtedel.

1.4. Kirjastaja ei saa vastutada tekstis esinevate vigade eest, mis on põhjustatud teiste programmide sobimatuse tõttu (nt. sümbolid, mis ei esine tavalises ANSI kooditabelis jne.).

2. Tingimused fotodele, joonistele ja muule graafikale

2.1. Fotod peavad olema kvaliteetsed ja ilma mehaaniliste vigastusteta, joonised ja muu graafika on soovitatav esitada originaalina või äärmisel juhul 1. koopiana. Joonised, fotod ja muu graafika peab olema kontrastne.

2.2. Joonised ja graafika võib esitada arvutikettal kirjastajale sobivas formaadis, lisades väljatrüki paberil laserprinteri kvaliteediga.

2.3. Ebapiisava kvaliteedi korral on kirjastajal õigus fotod, joonised ja muu graafika jätta avaldamata vastavalt kokkuleppele autoriga või tagastada töö ümbertegemiseks.

3. Tingimused käsikirja väljatrükile

3.1. Käsikirja väljatrükk peab olema

identne failiga, mis esitatakse magnetkettal.

3.2. Käsikirja väljatrükil tuleb selgelt (soovitatavalt punase värviga) märkida sümbolid, mis ei esine ANSI kooditabelis (nt. kreeka tähed ?, β, ? jne.).

4. Artiklile esitatavad nõuded

4.1. Artikkel vormistatakse formaadis A4 vähemalt 1,5 reasammuga ja vähemalt 2,5 cm veerisega.

4.2. Artiklite ülesehitus peab olema sarnane (alajaotused samas stiilis — sissejuhatus, materjal ja meetodika, ..., järeldused, kokkuvõte, kirjandus, võõrkeelne sisukokkuvõte, info autorite kohta — täielik nimi, asutus, nime järjekord jne.).

4.3. Soovitatavalt kasutada kirjatüüpi Times New Roman suurusega 12 punkti. Teist kirjatüüpi, nt. Arial võib kasutada pealkirjades ja alapealkirjades. Kolmanda kirjatüübi kasutamine ühes failis pole lubatud.

4.4. Käsikiri peab olema keeleliselt korrektne.

4.5. Keelatud on:

- allajoonimine või muul viisil märgistamine tekstifailis;

- lõikude vahele tühja rea loomine;

- Tab-klahvi või tühikute kasutamine lõigu alguses (taandrida käsikirjas ei kasutata või kasutatakse programset taandamist first line indent);

- kasutada poolitust.

4.6. Muud märkused

- Alapealkirjad peavad olema selgelt eristatavad muust tekstist (kasutada teist kirjatüüpi või rasvast põhi kirja-

tüüpi punkti suurusega 16).

- Tekstis kasutatakse oluliste sõnade, terminite vm. esiletoomiseks rasvast kirja (*bold*), võõrkeelsed terminid (haiguse nimed, haigusetekitajad) tuuakse esile kursiivkirjas (*italic*).

- Kontrollida, et kasutatakse õigeid sümboleid täpitähtede sisestamisel (õ versus ö).

- Põhitekst ja alapealkirjad joonida vasakule. Mitte kasutada joondamiseks muid vahendeid nagu tühik ja Tab-klahv.

- Lihtsamad tabelid või nt. retseptid võib sisestada teksti vahele, tabeli veergude joondamiseks kasutada Tab-klahvi.

- Sõnade vahel on üks tühik, kirjavahemärgile järgneb tühik (erandiks alustav sulg ja jutumärk).

- Mõttekriips ja loetelu kuni sisestada arvutis kahekordse miinusmärgi või Alt-0151.

Näide: ... mööduka valmimisega – 28—32 kuud.

Numbrite loetelus ei tohi olla tühikuid numbri ja kuni märgi vahel.

- Kui tekstis on isikunimed kujul eesnime(de) esimene täht ja perekonnanimi, tuleb eesnime tähe ja perekonnanime vahele lüüa nonbreaking space, seda saab teha Wordis Ctrl+Shift+Space. Siis jääb nimi alati tervikuna ühele reale. Sama tuleks teha ka siis kui numbrile järgneb mingi mõõtühik, nt. °C.

Näide: temp. +25 °C.

Näidis:

Eesti epizootilisest olukorrast — retrospektiiv ja tänapäev About the Epizootic Situation in Estonia Jaagup Alaots¹, Arvo Viltrop^{1,2}, Tiiu Saar¹

¹Eesti Põllumajandusülikool, ²Veterinaar- ja Toidulaboratoorium

Sissejuhatus

Nakkushaiguste eksisteerimise aluseks on pidev, lakkamatu epizootiline protsess, mis omakorda saab realiseeruda ainult tema kolme kohustusliku komponendi — nakkusallika, nakatise adekvaatse ülekandemehhanismi ja vastuvõtliku organismi olemasolu korral.

Epizootiline olukord peegeldab loomade erinevate nakkushaiguste epizootilise protsessi iseloomu konkreetsel loomakasvatusterritooriumil, konkreetsel ajahetkel...

Materjal ja meetodika

Andmed, mis on vajalikud Eesti Vabariigi epizootilise olukorra iseloomustamiseks ja hindamiseks, saadi Veterinaar- ja Toiduinspeksioonist, samuti teaduspublikatsioonidest, milles käsitleti loomade nakkushaiguste diagnoosimist, epizootoloogilist uurimist ja tõrjet.

Haiguste laboratoorseks diagnoosimiseks on kasutatud rahvusvaheliselt tunnustatud meetodeid...

Summary

At present the territory of Estonia is free from infectious diseases belonging to the A-list confirmed by OIE. Two outbreaks of FMD were diagnosed in 1952 and 1982, hog cholera in 1958 and 1994, the Newcastle disease in 1962. The bovine tuberculosis in Estonia was liquidated in the end of fifteenth, but the disease in one herd was diagnosed in 1986....

Kirjandus

Veterinaarmeditsiinalased bibliokirjed (ELR jm.)

1. Raamatud, brošüürid, väitekirjad

Järvis, T. Koerte parasitoosid. Tartu: EPMÜ Kirjastus, 1998. 98 lk. Aland, A. Effect on stall partitions on the health, cleanliness and behaviour of tied cattle: Thesis for Master's Degree: [Käsikiri]. Tartu, 1996. 65 p.

2. Osa raamatust

Reidla, K. Kirurgilised haigused. — Koduloomade esmaabi / Koost. K. Reidla. Tallinn: Maalehe Raamat, 1997, 102—158.

3. Artiklid kogumikes

Praks, J. Poikalainen, V. Piimakarja tervise monitooring. — Veterinaarmeditsiin '97. Tartu: OÜ Farmaks, 1997, 28—33.

Rei, M., Kirikall, V. Comparative Investigation of Pork From Different Pig Crosses in Estonia. — Proceedings of the 3rd Baltic Animal Breeding Conference. Riga, 1997, 81—83.

4. Artiklid ajakirjades

Alaots, J., Viltrop, A., Jaanson, H., Peetsu, O. Epizootilisest olukorrast Eestis. — Eesti Loomaarstlik Ringvaade, 1997, 6, 236—237.

Reintam, E., Kadarik, K., Tiirats, T. Dairy cattle husbandry in Estonia. — Acta Veterinaria Scandinavica: Supplementum, 1993, 89, 37—40.

5. Elektroonilised üllitised

Forsberg, M. 1996. Species variation of hormone concentration, secretion and metabolism. — <http://www.slu.se/crb/Kirep96.htm>

Venekeelsete väljaannete korral tuleb lähtuda kehtivatest transliteratsiooni reeglitest (vt. Erelt, M., Erelt, T., Ross, K. Eesti keele käsiraamat. — Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 1997.).

Biblioviite korral tekstis tuleb ümarsulgudes näidata autor ja aastaarv.

Näit.: ... (Ernits, 1999).
... (Nansen et al., 1998).

Peatoimetaja veerg

Lugupeetud Loomaarstliku Ringvaate lugejad!

Oleme juba mitmendat kuud selle sa-
jandi, ja mis kõige olulisem, kristliku
maailma, millesse me tahes või taht-
mata kuulume, teise milleeniumi vii-
mases aastas.

Kiigates üle öla tagasi mööduvale
aastatuhandele (kas või sajandilegi),
võime nentida, et juhtunud on nii
mõndagi. Meie professiooni seisuko-
halt peaks meile kindlasti rõõmu val-
mistama asjaolu, et meie eriala on
suutnud maailma maastaabis tõusta
lihtsalt vajalikust ametist üheks kõige
lugupeetuimaks elukutseks. Inglis-
maal 1993. a. läbiviidud sotsioloogili-
se arvamusuurimuse tulemusena sel-
gus, et prestiižikuse poolest kuulus
vaideldamatu esikoht loomaarsti elu-
kutsele. Arsti amet oli samas uurimu-
ses alles kolmandal kohal peale juriste.
Loomulikult ei saanud loomaarsti
amet Briti saarel kuulsaks üleöö vaid
selleks kulusid aastakümned.

Arvestades sellega, milline konser-
vatiivsus valitseb sealse ühiskonnas
ning millise galopeeriva tempoga are-
neme peale viiekümneaastast punast
taaka meie, siis juba mõne aasta pä-
rast peaks loomaarsti seisus olema ka
Eestis auväärseim.

Kõik see kõlab kaunilt ja väljakut-
suvalt, kuid vaadates tänast tegelikku
olukorda tundub, et James Herrioti
mainest võime me vaid unistada.

Mingist särast ja aupaisteoreoolist
oma ametinimetuse ümber ei saa tä-
napäeva Eesti veterinaarid veel rääki-
da ja seda päris mitmel põhjusel.

Suur süü meie ametinimetuse tuh-
mi väljanägemise eest lasub meil enes-
tel. Me oleme passiivsed ja ootame pa-
hatihti, et keegi meie eest otsustaks ja
meid kuulsuse kullasäraga üle kallaks.

Omavahel oleme me väga uhked oma
suure kollegiaalsuse üle. Meil on kord
aastas oma konverents, kord aastas
saame suvepäevadel kokku, meil on
oma ühing, ühingul on oma ajakiri ...
ja siin see uba ongi, milleni ma oma
jutuga jõuda tahtsin — AJAKIRI. Sir-
vides ajakirja vanu, seni ilmunud
numbreid, hakkab silma üks murette-
kitav asjaolu: ajakiri jääb numbrist
numbrisse järjest kõhnemaks.

Põhilised kirjutiste avaldajad on
kas teadusinimesed, kellede artiklid
on küll sisutihedad, aga jätavad realoo-
maarsti suhteliselt külmaks, või firma-
de tellimustööde täitjad. Peaaegu täie-
likult puuduvad probleemartiklid, ar-
vamusavaldused, väitlused — lühidalt
öeldes puudub ajakirjast nende hääl,
kellele ajakiri tegelikult kuulub.

Riigi veterinaarsüsteemis valitseb
täielik segadus. Meil on veterinaaria
üle valitsemas kaks riiklikku institut-
siooni: Põllumajandusministeeriumi
veterinaar- ja toiduosakond ning Ve-
terinaar- ja Toiduinspeksioon. Kohtu-
des kolleegidega kuulen tihti nende
nurinat selle üle — kõik sisisevad ja
vannuvad, aga keegi pole veel haara-
nud sulge, et oma viha paberile pan-
na. Vaid ainus loomaarstist rahvaase-
mik Hr. Vambo Kaal on sel teemal lõ-
puks sõna võtnud. Kas tõesti realoo-
maarstil puudub selles asjas oma isik-
lik arvamus? Kas tõesti peab meie
enda süsteemi korraldama keegi "kõr-
gelt"?

Enam kui aasta tagasi lubas OÜ
Farmax välja panna tuhandekroonise
preemia inimesele, kes aasta jooksul il-
mutab parima artikli loomaarstide lit-
sentseerimise teemal. Aasta jooksul ei
ilmunud aga ühtegi sellesisulist kirju-

tist. Kallid kolleegid/lugejad, näib et
isegi rahaline stiimul ei ärgita teid oma
arvamust valju häälega välja ütlemata.

Qma isiklikest kogemustest ja kor-
daminekutest ei taha meie kolleegid ka
sugugi teada anda. Vaid mõnel korral
on üksikud loomaarstid kirjutanud
oma tööalastest tegemistest/saavutus-
test.

Kui me tahame oma professiooni
kõrgele tõstetuna näha, siis peame sel-
le ise kõrgele tõstma. Saagem kokku
sagedamini kui korda paar aastas. Saa-
gem kokku oma enese ajakirja veergu-
del ja seda kuus korda aastas (ajakirja
ilmub aastas kuus numbrit).

Tehkem ennast ja oma arvamust tun-
tuks oma kolleegide keskel, küll siis
edaspidi ka meie üldrahvalik kuulsus
ja prestiiž särama saab.

Arvo Soomets
ELR peatoimetaja

Esimene veerg

Kas veel üks märk Eesti loomakasvatuse hääbumisele määratusest?

Jaagup Alaots

EPMÜ nakkushaiguste instituut

Eesti on aegade jooksul olnud tunnustatud loomakasvatusemaa, kus on saavutatud edu nii aretustöös kui ka selle põllumajandusharu majandusnäitajates. Selle aluseks on olnud mitte ainult loomakasvatusteadlaste tubli töö, vaid ka veterinaariateadlaste, eeskätt infektsionistide oluline panus loomade tervise kaitsele. Aastatel 1952—1994 tegelesid Eestis loomade nakkushaigustealaste teadusuuringutega ELVI veterinaariaosakonna ja EPA (EPMÜ) teadurid ja õppejõud.

Uurimistemaatika valikul lähtuti alati Eesti loomakasvatuse veterinaarsetest probleemidest. Tänu sellisele uurimistöele on meil likvideeritud sellised ohtlikud nakkushaigused loomadel nagu tuberkuloos, brutselloos, veiste enzootiline leukoos jt. Samuti on Eesti veterinaarsüsteem suutnud hoida vabariigi territooriumi vaba Rahvusvahelise Epizootiatebüroo (OIE) poolt A-nimekirja kantud haigustest nagu suu- ja sõrataud, sigade katk jt.

Alates 1994.a. mil likvideeriti ELVI (Lätis ja Leedus on peetud vajalikuks sellised instituudid säilitada) on loomade nakkushaiguste teadusuuringutega tegelevaid struktuure küll liidetud ja jälle lahutatud, kuni 1996.a. koondati need EPMÜ Loomaarstiteaduskonna Nakkushaiguste Instituuti, millega muudeti loomade infektsioonhaigustealased teadusuuringud ülikoolikeskseteks.

Alates 1997.a. tegeleb Eesti Vabariigis tehtava teadustöö sihtfinantseerimisega haridusministeeriumi juures olev teaduskompetentsi nõukogu, kelle otsuse alusel jäeti juba teist aastat järjest rahastamata loomade infektsioonhaiguste uurimist käsitlev teema ja

seda vaatamata Veterinaar- ja toiduinспекtsiooni arvamusele selliste uuringute vajalikkusest Eestis.

1998.a. jätkati veel uuringuid invasioonhaiguste uurimisteemalt teaduskonnasiseselt eraldatud kasinate summade eest ja missioonitundega selliste uuringute vajalikkusest Eesti loomakasvatusele. Käesoleval aastal oleme aga sunnitud sellised uuringud rahapuudusel lõpetama.

Üleminekul sotsialistlikult plaanimajanduselt vabale turumajandusele on kahjuks ringkondadesse, kes otsustavad veterinaariasse tehtavate investeeringute üle Eestis, üle kandunud sotsialistlik arusaam veterinaariast kui ainult põllumajandusteadusest ja sellepärast ka raha teaduslikeks uuringuteks veterinaarias eraldatakse põllumajandusteaduste rea pealt. Veterinaaria pole aga mitte ainult põllumajandusteadus, sest veterinaar-infektsioloogia üheks ülesandeks on inimese kaitsmine loomadele ja inimesele ühiste haiguste (zooantro-ponooside) eest ja seega on veterinaarial ka riigikaitseline tähtsus. Pealegi pole loomaaarsti patsiendiks mitte ainult põllumajandusloomad, vaid kõik loomad. Lemmiklooma ravimisega täidab loomaaarst ka psühholoogi rolli.

Kahjuks ei ole teaduskompetentsinõukogu ei eelmisel ega ka käesoleval aastal teatanud teema taotlejatele selle rahastamata jätmise tegelikest põhjustest, üldistatud selgitused aga lubavad järeldada, et nõukogupooleks rahastamise kriteeriumiks on teaduspublikatsioonide avaldamine eelretsenseeritavates teadusajakirjades. Samal ajal ei tunnista teaduskompetentsi nõukogu osalemist ülemaailmsel

ja rahvusvahelistel konverentsidel ja kongressidel, mille kogumikes on ka vastavad ettekanded fikseeritud. Või lähtub nõukogu oma otsuste tegemisel sellest, et kusagil kõrgemal pool on juba otsustatud eesti loomakasvatuse saatus ja sellepärast pole enam vajalikud ka loomade infektsioonhaiguste regionaalsed uuringud Eestis?

Tuleb nõustuda Eesti tuntud balletimeistri Ülo Vilimaa seisukohaga, et "Eestis on nihestunud nii eetika, kultuur kui ka majandus. Miks me tikume Euroopasse ja miks peaks Euroopa tahtma oma rüppe sellist nihestunud väärtustega riiki?" (Eesti Ekspress 6. nov. 1998. a.). Lisaksin sellele, et nihestunud on ka hinnangud teadusuuringute vajalikkuse ja prioriteetsuse kohta. Riigi rahvusvahelise renomee kujundavad mitte ainult saavutused majanduse, kultuuri, spordi ja teaduse valdkonnas, vaid ka see, milline on selle elanikkonna, aga samuti loomade tervislik seisund ja haiguste levik riigis. Riigi kaitsmine kohalike populatsiooninfektsioonide eest eeldab pidevaid uuringuid nii mikrobioloogia, viroloogia, seroloogia kui ka epizootoloogia valdkonnas.

Selliseid uuringuid pole võimalik lasta teha tellimistöona väljaspool regiooni (riiki), kus need esinevad, sest nii haigusetekitajate omadused, makroorganismi vastupanuvõime, väliskeskkonna arvukad tegurid ja nende kolme komponendi omavahelised suhted biotsünoosis mikro-makroorganism on regiooniti erinevad ja ajaliselt muutuvad. Vaid kõige selle järjepidev uurimine loob vajalikud eeldused kohalike populatsiooninfektsioonide igakülgeks tundmiseks ja kont-

vutamiseks nende üle. Pealegi diagnoositakse Eestis igal aastal ka inimeste haigusi, mille tekitajate tõenäoliseks reservuaariks on loomad (salmonelloos, kolibakterioos, jersi-nioos, leptospiroos jt.). Eesti on kuulutatud katastroofipiirkonnaks inimese tuberkuloosi suhtes, kuid haigusetekitajad loomadel ja inimestel on ühised.

Pürgides Euroliitu peab meil olema väga täpne ülevaade Eestis esinevate loomapopulatsiooniinfektsioonide kohta. Oleks väga lühinägelik poliitika hoida kokku selliste teadusuuringute

pealt, kuid teadusteamade rahastamise vajaduste üle otsustav teaduskompetentsi nõukogu on töötanud selleks välja kriteeriumid, mis sobivad hästi valdkondade finantseerimiseks, mida selle liikmed ise esindavad.

Pealegi pole selles nõukogus ühtegi pädevat isikut, kes võiks otsustada veterinaariaalaste teadusuuringute vajaduse üle Eestis.

Lõpetuseks tahaks küsida, kes võtab endale vastutuse selle eest, mis võib juhtuda loomade infektsioonhaiguste teadusuuringute lõpetamise järgselt

Eestis. Kui ühel heal päeval seisame me siin silmitsi haigusega, mida me ei tunne, sest on ilmunud kas juba tuntud haiguse tekitaja uus antigeenne variant või hoopiski uus haigusetekitaja? Kas on selleks teaduskompetentsi nõukogu, kelle pädevusse kuulub teadusuuringute sihtfinantseerimine Eestis või on selleks haridusministeerium, kelle haldusalasse teadusuuringud kuuluvad? Või ei vastuta tänapäeval Eestis enam keegi millegi eest?

Kingi oma neljajalgsele

SÕBRALE SÜDA!

Ostes Interveti marutaudi vaktsiini

Nobivac Rabies 10 doosi,

saad tasuta kaasa

südamekujulised

zetoonid.

Intervet

Info: AS Interfarm ja Tamro Eesti AS

Teooria ja praktika

Uurimus veterinaarpraksise olukorrast

Evald Pärnaste

EPMÜ LOOMAARSTITEADUSKOND

Põllumajanduse restruktureerimine on paratamatult mõjutanud veterinaarpraksise kujunemist ja selle momendiolukorda. Mitmete põllumajandusettevõtete pankrotistumine, põllumajandusloomade hulga vähenemine, loomakasvatussaaduste (piim, liha) kokkuostuhindade langemine, üksikloomapidajate maksejõuetus on peamisteks veterinaarpraksise ebamäärasuse põhjusteks.

Käesoleva uurimistöö ülesandeks oli selgitada põllumajandusloomi (põllumajanduslikud ettevõtted, üksikloomapidajad jt.) teenindavate loomaarstide (maaloomaarstide) tööolusid. Samuti lootsime saada sellekohaseid arvamusi ja ettepanekuid. Küsitlusankeet oli koostatud konfidentsiaalsuse põhimõttel (vastajad oma nime ei avaldanud).

Meie poolt välja saadetud küsitlusankeete tagastati 94, ning siinjuures avaldame kõigile vastanuile siirast tänu.

Vastanutest oli 51 mees- ja 43 naisloomaarsti, kusjuures meeste keskmiseks vanuseks oli 42,9 ja naistel 41,3 aastat. Meeste keskmine erialane tööstaap oli 19,9 aastat ja naistel 16,8 aastat.

Alljärgnevalt esitame ankeedis esitatud küsimused ja vastused ning tõstatatud probleemid.

Ankeetküsitluse tulemused

1. Teenindatavad ettevõtted ja kliendid.

Küsimusele vastas 94 loomaarsti. Antud vastustest selgus, et enamik maal praktiseerivatest loomaarstidest

(79 e. 84,0%) tegeleb põllumajanduslike ettevõtete (osaühistud, riigimajandid, talumajapidamised jt.) veterinaarse teenindamisega.

Lisaks eeltoodule oli 36 loomaarsti (38,3%) hooleks ka veterinaarsanitaarne järelevalve ja kontroll töötleva tööstuse ettevõtetes (tapapunktides jm.).

2. Teeninduspiirkond ja selle ulatus.

Teeninduspiirkonna määramise aluseks võtsime administratiiv-territoriaalse jaotuse (vald, linn) ja teatud ettevõtte territooriumi (osaühistu jt.). Küsimustele vastas 94 loomaarsti.

Vastuste analüüsist selgus, et 38 loomaarsti (40,4%) tööpiirkond ühtis valla territooriumiga, 18 loomaarsti (19,1%) tööpiirkond oli väiksem kui valla territoorium, sama paljude loomaarstide (19 e. 19,1%) tööpiirkond oli suurem kui valla territoorium.

Kolme loomaarsti (3,2%) tööpiirkond hõlmas ka linna territooriumi. Kahe loomaarsti (2,1%) tööpiirkond oli väiksem ja kolme loomaarsti (3,2%) suurem kui linna territoorium.

Ainult ühte ettevõtet (osaühistu, riigimajand) teenindas 12 loomaarsti (12,8%). Enam kui pooltel loomaarstidel (48 e. 51,15%) oli tööpiirkonna raadiuseks 11—25 km.

Kahekümne nelja loomaarsti (25,5%) tööpiirkonna raadiuseks oli 25—50 km ja viiel (5,3%) üle 50 km. Kuni 10 km tööpiirkonna raadius oli 17 loomaarstil (18,1%).

3. Tööülesannete täitmiseks kasutatav liiklusvahend.

Küsimusele vastas 94 loomaarsti. Tööülesannete täitmiseks kasutas isiklikku autot 62 loomaarsti (66,0%),

ametiautot 26 loomaarsti (27,7%). Eeltoodud 88 loomaarstist (62+26) 10 loomaarsti kasutasid nii isiklikku kui ka ametiautot. Mobiilne transpordivahend puudus 6 loomaarstil (6,3%), kusjuures vajadus liiklusvahendi kasutamiseks puudus kahel ja neli loomaarsti kasutasid muid liiklusvahendeid nagu loomaomaniku transport, jalgratas, jalgsi.

4. Töövahetuse ettevõtete ja asustusega.

Küsimusele vastas 94 loomaarsti. Vastuste analüüsist selgus, et 68 loomaarsti (72,3%) veterinaartegevuse aluseks oli A-litsents (61 loomaarsti) või B-litsents (7 loomaarsti). Maakonna veterinaar keskusega oli tööleping sõlmitud 56 loomaarstil (59,6%), põllumajandusettevõttega oli tööleping sõlmitud 43 loomaarstil (45,7%).

5. Rahaline sissetulek töötasuna.

Küsimusele vastas 90 loomaarsti, neli loomaarsti ei soovinud oma töötasu kommenteerida. Töötasu vaatlise järgmistest aspektidest: kuupalk ettevõttest, töötasu tükitööna (veterinaar teenuste hinnakirja järgi), lepinguline töötasu riiklike ülesannete täitmise eest (tööleping maakonna veterinaar keskusega) ning kokku veterinaar tegevusest. Samuti analüüsiti muid sissetulekuid (väljaspool veterinaar tegevust).

Põllumajandusettevõtetest said töötasu 57 loomaarsti (66,3%), maakondade veterinaar keskustega olid töölepingud 56 loomaarstil (62,2%). Veterinaar teenuste hinnakirja järgi sai töötasu 56 loomaarsti (62,2%), kusjuures enda koostatud hinnakiri oli 5 loomaarstil. Eeltoodud arvudest sel-

gub, et enamikel loomaarstidel oli mitu töötasuallikat. Mõnel loomaarstil oli ainult üks sissetulekuallikas: kuupalk ettevõttest või töötasu vastavalt veterinaarteenuste hinnakirjale.

Loomaarstide rahaline sissetulek (töötasu) ulatus 500—5000 ja enama kroonini kuus.

Ettevõtetest makstav kuutöötasu oli 2 juhul alla 500 EEK, 13 juhul 500—1000 EEK, 9 juhul 1000—1500 EEK, 8 juhul 1500—2000 EEK, 5 juhul 2000—2500 EEK, 7 juhul 2500—3000 EEK, 5 juhul 3500—4000 EEK, 2 juhul 4000—4500 EEK, 2 juhul 4500—5000 EEK ja 4 juhul enam kui 5000 EEK.

Tasu tükitööna (veterinaarteenuste hinnakirja järgi) ulatus samuti 500—5000 ja enama kroonini kuus.

Kuni 500 krooni kuus (tükitööna) teenis 9 loomaarsti, 500—1000 krooni 21 loomaarsti, 1000—1500 krooni 7 loomaarsti, 1500—2000 krooni 9 loomaarsti, 2000—2500 krooni 1 loomaarsti, 2500—3000 krooni 6 loomaarsti, 3000—3500 krooni 1 loomaarsti, 3500—4000 krooni 1 loomaarsti, 4000—4500 krooni 2 loomaarsti ja üle 5000 krooni 3 loomaarsti.

Veterinaararvestustega sõlmitud lepingu alusel maksti 28 loomaarstile kuni 500 krooni kuus, 23 loomaarstile 500—1000 krooni, 2 loomaarstile 1000—1500 krooni ja 3 loomaarstile 1500—2000 krooni.

Loomaarstide keskmine töötasu kuus (kuupalk ettevõttest + tasu tükitööna + leping veterinaararvestusega) oli 3 juhul (3,3%) kuni 500 krooni, 8 juhul (8,9%) 500—1000 krooni, 11 juhul (12,2%) 1000—1500 krooni, 10 juhul (11,1%) 1500—2000 krooni, 9 juhul (10,0%) 2000—2500 krooni, 8 juhul (8,9%) 2500—3000 krooni, 7 juhul (7,8%) 3000—3500 krooni, 10 juhul (11,1%) 3500—4000 krooni, 6 juhul (6,7%) 4000—4500 krooni, 6 juhul (6,7%) 4500—5000 krooni ja 12 juhul (13,3%) üle 5000 krooni.

Loomaarstide keskmiseks kuutöötasuks oli 3177 krooni, seejuures 49 loomaarstil (54,4%) kuni 3000 krooni ja 41 loomaarstil (45,6%) enam kui 3000 krooni.

Mitteerialasest tööst sai lisa-sissetulekut 25 loomaarsti (27,8%), seejuures

5 juhul kuni 500 krooni kuus, 6 juhul 500—1000 krooni, 3 juhul 1000—1500 krooni, 3 juhul 1500—2000 krooni, 3 juhul 2000—2500 krooni, 1 juhul 3000—3500 krooni, 1 juhul 4000—4500 krooni ja 4 juhul üle 5000 krooni.

6. Töölane tegevus.

Küsimuse eesmärgiks oli selgitada veterinaarsete tööde jaotumist praktiseerivate loomaarstide hulgas. Küsimusele vastas 94 loomaarsti.

Kõigi küsimusele vastanud loomaarstide (100%) üheks ja peamiseks tööks oli veterinaarabi osutamine ja osaliselt veterinaarprofülaktiliste meetmete rakendamine.

Kohapealsete diagnostiliste uurin-gute teostamine ja laboratoorseks uurimiseks proovide võtmine oli 70 loomaarsti (74,5%) ülesandeks.

Toiduainete veterinaar-sanitaarne ekspertiis (kontroll) oli 32 loomaarsti (34,0%) hooleks. Veterinaar-töendite väljastamise õigus oli antud 62 loomaarstile (66,0%).

Veterinaararvestuse pidamise ja veterinaararuannete koostamise ning esitamise ülesanne oli pandud 60 loomaarstile (63,8%).

7. Loomaarstide hinnang veterinaarpraksise olukorrale.

Küsimusele, kas Teid rahuldab: a) põllumajandusliku ettevõtte poolt makstav töötasu, vastas 64 loomaarsti. Ettevõtte poolt makstava töötasuga oli rahul 20 loomaarsti (31,3%), ei olnud rahul 44 loomaarsti (68,7%);

b) töölepingu alusel veterinaar-kuse poolt makstav töötasu, vastas 61 loomaarsti.

Veterinaar-kuse poolt makstava töötasuga oli rahul 5 loomaarsti (8,2%), ei olnud rahul 56 loomaarsti (91,8%);

Küsimusele, kas kasutate veterinaar-teenuste hinnakirja, vastas 87 loomaarsti.

Vastanuist 68 loomaarsti (78,2%) vastasid jaatavalt, eitavalt vastas 19 loomaarsti (21,8%).

Küsimusele, kas veterinaar-teenuste hinnad on Teie arvates normaalsed, liialt madalad või liialt kõrged, vastas 91 loomaarsti. Kasutatavate veterinaar-teenuste hinnad olid 50 loomaarsti (54,9%) arvates normaalsed, 37 loo-

maarsti (40,7%) arvates liialt madalad ja 4 loomaarsti (4,4%) arvates liialt kõrged.

Küsimusele, kas Teid rahuldab veterinaarvahenditega varustamine (kättesaadavus):

a) ravimite osas, vastas 94 loomaarsti, seejuures 91 loomaarsti (96,8%) jaatavalt ja 3 loomaarsti (3,2%) ei olnud rahul;

b) biopreparaatide osas, vastas 82 loomaarsti. Biopreparaatidega varustamise osas oli rahul 61 loomaarsti (74,4%) ja 21 loomaarsti (25,6%) ei olnud rahul;

c) desinfektsiooni- ja puhastusvahendite osas, vastas 79 loomaarsti, seejuures 73 loomaarsti (92,4%) vastas jaatavalt ja 6 loomaarsti (7,6%) ei olnud rahul;

d) muude veterinaarotstarbeliste vahendite osas, vastas 67 loomaarsti. Rahul oli 61 loomaarsti (91,0%) ja 6 loomaarsti (9,0%) ei olnud rahul.

Küsimusele, kas Teid rahuldavad oma tööalased õigused ja kohustused, vastas 89 loomaarsti.

Vastanutest 53 loomaarsti (59,6%) olid rahul neile pandud kohustuste ja antud õigustega, 35 loomaarsti (38,3%) ei olnud rahul, ning 1 loomaarsti (1,1%) ei osanud arvamust avaldada.

Küsimusele, kas veterinaarprofülaktiliste meetmete (diagnostilised uuringud, kaitsesüstimid jne.) kulgevad normaalselt, vastas 74 loomaarsti. Jaatavalt vastas 66 loomaarsti (89,2%) ja eitavalt 6 loomaarsti (8,1%). Jah-ei vastuse andis 2 loomaarsti (2,7%).

Küsimusele, kas peate loomakasvatuse üldist veterinaarhügieenilist olukorda rahuldavaks, vastas 95 loomaarsti. Vastanutest 46 loomaarsti (48,9%) arvas selle rahuldavaks ja 45 loomaarsti (47,9%) mitterahuldavaks. Jah-ei vastuse andis 3 loomaarsti (3,2%).

Küsimusele, kas peate loomseid saadusi töötlevate ettevõtete veterinaarhügieenilist olukorda rahuldavaks, vastas 52 loomaarsti. Vastanutest 44 loomaarsti (84,6%) arvasid selle rahuldavaks ja 8 loomaarsti (15,4%) mitterahuldavaks.

8. Loomaarstide tööalastest su-

hetest ja suhtekorraldusest.

Küsimusega soovisime selgitada erapraksisega loomaarstide tööalaseid suhteid loomaomanike, valla-(volitatud) loomaarsti ja maakonna pealoomaarsti ning teiste veterinaarteenistust korraldavate isikutega.

Küsimusele, kas peate suhet: a) loomaarst — loomaomanik normaalseks, vastas 91 loomaarsti. Vastanutest 70 loomaarsti (78,7%) pidas seda suhet normaalseks ja 21 loomaarsti (21,3%) pidas seda mitterahuldavaks. b) praktiseeriv loomaarst — valla-(volitatud)loomaarst normaalseks, vastas 67 loomaarsti. Vastanutest 43 loomaarsti (64,2%) pidasid seda normaalseks, mitternormaalseks 21 loomaarsti (31,3%) ja 3 loomaarsti (4,5%) vastus oli jah-ei.

c) praktiseeriv loomaarst — maakonna pealoomaarst, peapizootoloog, vastas 89 loomaarsti. Tööalast suhet maakonna veterinaar keskusega hindas positiivselt 71 loomaarsti (79,8%), negatiivne arvamus selles osas oli 18 loomaarstil (20,2%).

9. Loomaarstide rahulolu valitud eriala suhtes.

Küsimusele, kas olete rahul valitud erialaga, vastas 94 loomaarsti. Oma erialaga oli rahul 82 loomaarsti (87,2%), rahul ei olnud 11 loomaarsti (11,7%) ja 1 loomaarst (1,1%) andis jah-ei vastuse.

Küsimusele, kas vahetaksite töökohta, kui oleks võimalik: a) oma erialal, vastas 94 loomaarsti. Vastanutest 59 loomaarsti (62,8%) ei soovinud töökohta vahetada. 34 loomaarsti (36,1%) vahetaksid töökohta, juhul kui palk oleks suurem; b) muul erialal, vastas 45 loomaarsti. Vastanuist 24 loomaarsti (53,3%) ei soovinud ja 21 loomaarsti (46,7%) olid nõus siirduma muule erialale.

Küsitlusannekeediga saadud arvamusd ja ettepanekud

Alljärgnevalt esitame loomaarstide poolt avaldatud arvamusd ja ettepanekud maaloomaarstide töö korraldamise osas.

1. Palgaprobleemid.

Eeltoodud loomaarstide rahalise sissetuleku analüüsisd näeme, et üle pool-

te loomaarstide (54,4%) rahaline sissetulek oli alla vabariigi keskmise, 500—3000 krooni kuus. See on ka üheks peamiseks põhjuseks, miks osa loomaarste ei ole rahul valitud erialaga, soovivad vahetada töökohta, kas omal või muul erialal, lootes saada tasuvamat tööd.

Vähese sissetuleku põhjuseks peetakse loomakasvatuse üldist allakäiku (loomade hulga oluline vähenemine), klientide maksejõuetust (piima, liha jt. saaduste madalate kokkuostuhindade tõttu).

Probleemina nähakse ka veterinaar keskuste poolt lepingutasuna makstavat palka (peamiselt kuni 500 krooni kuus), mida peetakse sümboolseks tasuks ja mis ei kata riiklike ülesannete täitmiseks loomaarstide poolt tehtavaid kulutusi ja ei taga veterinaarprofülaktiliste meetmete rakendamist vajalikus ulatuses.

Ollakse seisukohal, et osa maaloomaarste peaks olema riigi palgal, nagu see oli ka vabariigi esimesel perioodil.

2. Veterinaar teenuste hinnakirjast.

Märgitakse, et maakondade-valdade veterinaar teenuste hinnakirjad on ebauhtlased, mistõttu tuleks kehtestada ühtne riiklik veterinaar teenuste hinnakiri. Arvestades eeltoodud vajakajäämisi ja klientide maksejõulisuse taset, on mõned loomaarstid loobunud etteantud hinnakirjast ja koostanud oma hinnakirja või kasutavad kokkuleppehindasid.

3. Loomaarstlikuks tööks vajalike vahendite muretsemine.

Peamiseks, eriti aga noorte loomaarstide, probleemiks selles valdkonnas on, et veterinaar keskused, sõlmides töölepingud riiklike ülesannete täitmiseks, ei kindlusta vajalike töövahenditega (süstlad, tuberkuliniseerimise automaatsüstlad, mikroskoop jm. tööks vajalik), paljudel loomaarstidel pole nende soetamine aga jõukohane.

4. Loomaarstide täiendõpe.

Arvatakse, et maaloomaarstide täiendõppe võimalused on piiratud. Täiendõpet tuleks korraldada ka maakonna tasandil, mitte ainult suurtes keskustes.

Et korraldada üleriigilisi loomaarstide täiendkursusi EPMÜ Looma-

arstiteaduskonnas, tuleks teaduskonnas kliinik ja õpperuumid viia sellisele kaasaegsele tasemele, mis võimaldaks näidis-praktiliste kursuste läbiviimist.

Avaldatakse arvamusd, et erialaajakiri "Eesti Loomaarstlik Ringvaade" on laialivalguv, kohati seal kajastatav praktiseeriva loomaarsti seisukohalt utoopiline.

Ollakse seisukohal, et väljaanded peaksid olema erisuunitlusega, nagu suurloomade probleemid, väikeloomad, lemmikloomad jne. ning teatud veterinaarsete probleemide (töövaldkondade suunitlusega).

Nähakse loomaarstide täiendõppe süsteemi loomise ja selle riigipoolse rahastamise vajadust (või osalist toetamist). Seejuures arvatakse, et valla-(volitatud) loomaarsti täiendõpe peaks toimuma riigi kulul.

5. Veterinaarotstarbeline transport.

Eeltoodud analüüsisd nähtub, et oma tööülesannete täitmiseks kasutas 66,0% loomaarstidest isiklikku autot, mistõttu peetakse vajalikuks, et riiklike ülesannete täitmisel peab riik katma auto kasutamise kulud (amortisatsioon, remondikulud, bensiin jm.) või maksma kompensatsiooni, mis kataks eeltoodud kulud.

Nähakse, et maapiirkondades on hädavajalik riiklik abi transpordivahendite uuendamiseks ja kütuse aktiisimaksu kompenseerimiseks. Arvesse võiks tulla soodustingimustel transpordivahendi soetamine (viidatakse Soome näitele).

6. Veterinaarne seadusandlus.

Peamiseks probleemiks selles valdkonnas on veterinaarseid küsimusi reguleerivate seaduste puudulikkus ja olemasolevate seadusandlike aktide mitteseadustamine (ei rakendu praktikas). Vajaka on niisugustest õigusaktidest nagu veterinaarpraksise korraldus, ravimite müüki reguleerivad õigusaktid, hügieenieskirjad, veterinaarse asjaajamise küsimused jt.

Küsitakse, millised on tänapäeva veterinaarhügieeni nõuded? Vanad nõuded on ajast ja arust. Peame teadma uusi EL nõudeid, neid selgitama ja õpetama ning kontrollima nende täitmist. Maaloomaarstid vajavad hügieeninõuete kontrollimiseks rohkem

õigusi.

Peetakse ebanormaalseks olukorda, et praktiseeriv loomaarst, kellel on oma teeninduspiirkonnas kõige parem ülevaade loomade tervisest, ei oma õigust välja anda loomade kohta veterinaartõendit ja läbi viia vajalikke veterinaarprofülaktilisi menetlusi, eeldatakse, et ka praktiseerival eraloomaarstil oleks veterinaarse pitsati kasutamise õigus.

Mis puutub liha kontrolli, siis peetakse seda üheks nõrgemaks lõiguks. Ühiselt arvatakse, et loomi tuleb tappa ainult veterinaarhügieeni nõuetele vastavates, tunnustatud tapamajades, tapapunktides, ning lihakontroll nendes ja veterinaartõendite väljastamine tapasaaduste kohta toimugu ainult riigi palgal oleva, ettevõttest sõltumatu loomaarsti poolt. Tuuakse negatiivse näitena, et põllumajandusettevõtte palgal ja veterinaararstiga lepingulises vahekorras olev loomaarst teostab ettevõttele kuuluvas tapapunktis liha kontrolli.

Nähakse vajadust sulgeda väikesed, algelised tapapunktid hügieeni ja üldise kultuuri eesmärgil. Märgitakse samuti, et tegutseb palju nn. salatapapunkte, pole aga teada, kes peab niisuguste küsimustega tegelema, loomaarst või politsei?

Tõsiseks probleemiks peetakse nn. loomade ja liha kokkuostjaid. On tekkinud olukord, kus puudub tegelik kontroll loomade liikumise kohta vabariigi siseselt (teadmata päritoluga loomade ost-müük, loomade tapmine varitapamajades). Liha kokkuostjad ostavad kokku ka kodustes majapidamistes tapetud ja ilma kohaliku arsti kontrollita liha, mis viiakse müügiks turule või mujale.

Tuntakse erilist puudust piimatootmise hügieeni- ja töötlevatele ettevõtetele esitatavatest veterinaar-nõuetest.

Nähakse vajadust, et loomapidajad (loomade hooldajad), kes puutuvad kokku müügipiima tootmisega, peavad käima meditsiinilises kontrollis ja omama tervisetõendit.

Veterinaarprofülaktiliste menetluste rakendamise osas peetakse ebaotstarbekaks üksikloomapidajate lemmikloomade igaaastast leukoosile uurimist.

Riiklikult tellitud töödel nagu tuberkuliniseerimine, proovide võtmine ja uurimine leukoosile, brutselloosile, marutaudi profülaktika, sh. korjaste ja proovide transpordil laborisse, peaks olema riiklik rahaline kate.

Märgitakse, et riiklik huvi epizootoloogilise olukorra vastu puudub või on liialt vähene ning nakkushaiguste profülaktika osas on vaja rohkem rangust. Oleks vajalik mükoplasmoosi ja parvovirooside riiklik tõrjeprogramm.

7. Loomaarstide suhtekorraldus.

Maaloomaarstid tunnetavad, et esineb nn. infosulg. Puudub ülevaade veterinaarorganite tegevusest. Maakonna veterinaararstide ja erapraksisega loomaarstide tööalane suhe on minimaalne või üldse puudub. Sageli piirub see vaid aruannete esitamisega või halvimal juhul tegevusloa (litsentsi) taotlusega. Ülevaate all tuleb informatsioon, kui jõuab, siis valla- (volitatud) loomaarstini ja praktiseeriva eraloomaarstini väga aeglaselt või ei jõua üldse. Samuti altpoolt tuleb initsiatiiv ei jõua kaugemale kui valla või maakonna tasandile. Tuntakse muret, et praktiseerivat eraloomaarsti ei kutsuta maakonna toimuvatele veterinaariaalastele nõupidamistele, seminaridele jne. Kaob kolleegidevaheline tööalane side ja probleemidele ühiste lahenduste otsimise võimalus.

Johtuvalt eeltoodust ja seadusandluse puudulikkusest, tekib ebatervete konkurents.

Määratlemist vajab erapraksisega loomaarsti ja valla- (volitatud) loomaarsti tööalane suhe.

Nagu juba eelpool mainitud, vallaarsti kontrolliva funktsiooni täitmist pidurdab tegevus praktiseeriva arstina. Ei nähta vajadust sellisele ametile, nagu vallaarst. Kõik tegevusloa omavad loomaarstid peaksid omama võrdseid õigusi (v.a. tapamaja arsti õigus).

Soovitakse saada selgemat infot veterinaaria valdkonnast Euroopa Liidus. Maaloomaarstid tunnetavad ka normaalselt funktsioneeriva kutseühenduse puudumist.

Arvatakse, et Eesti Loomaarstide

Ühing ei tööta vajalikul tasemel või selle mõju ei ulatu maaloomaarstini. Tehakse ettepanek loomaarstide ametühingu loomiseks, kes kaitseks loomaarstide tööalaseid ja sotsiaalseid huve.

8. Ravimite müügikorraldusest.

Kui ravimite kättesaadavuse osas erilist probleemi ei tõstatatud, siis müügi osas oli neid rohkesti.

Märgitakse, et veterinaarravimite müügi korralduses on olulisi puudusi.

Veterinaarravimid on kättesaadavad igaühele, antibiootikumide kasutavad loomapidajad ilma arsti ettekirjutiseta. Tuleks korrastada retseptiravimite müük. Arvatakse, et ravimeid ei tohiks farmeritele müüa hulгимüügi korras — hulgihindadega.

Lahendamist oodatakse ka humanmeditsiinis kasutatavate ravimite ja retseptiravimite kättesaadavuse küsimusele.

Kurdetakse, et ravimifirmad kasutatavad liialt suuri juurdehindluse protsente.

Ravimid ja desinfektsioonivahendid on liiga kallid. Ka mõned vaktsiinid on väga kallid (leptospiroosi vaktsiin jt.).

Kurdetakse, et söödalisandeid müüvad vahel mittekompetentsed isikud, soovitude tegemisel ei arvestata loomade füsioloogilist seisundit ja muid olulisi tegureid.

Tuntakse puudust mõnedest biopreparaatidest, nagu sigade punataudiseerum, salmonelloosi- ja kolibakterioosiseerum jt. Ka biopreparaatide müük vajab korrastamist. Biopreparaadid on kättesaadavad ka loomaomanikele ja osa kaitsesüstimiste vajalikkusest otsustavad (teevad) loomaomanikud ise (hoitakse raha kokku), näiteks sigade vaktsineerimine punataudi vastu, mistõttu loomaarstidel ei ole selget ülevaadet nakkushaiguste profülaktika olukorrast.

9. Veterinaarprofülaktilistest töödest.

Selles valdkonnas arvatakse, et puudub üldine plaanipära ja vastutus. Veterinaarprofülaktiliste menetluste ülesanne on vajalik, kuid selle arvuline täpsustamine uuritavate ja töödeldavate loomade osas mõne maakonna veterinaararstide poolt on praegu

se loomade ebastabiilse seisu tõttu üsna kasutu tegevus.

Probleemiks on loomaomanike vähene huvitatus loomade kaitsesüstimisteks, peamiselt raha kokkuhoiu mõttes. Sageli ei saada ka aru, et profülaktilised menetlused on tasulised (v.a. mõnede vaktsiinide maksumus). Üheks segavaks asjaoluks tuuakse ka laboriteenuste kõrgeid hindu.

10. Labordiagnostika ja uurinud.

Selles valdkonnas kurdetakse, et laboriteenuste hinnad on kõrged, analüüside tegemine liialt aeglane. Samuti on probleemiks analüüside tulemuste (vastuste) aeglane tagasisaamine. Mainitakse ka seda, et mõnede laboritöötajate poolt antakse loomaomanikule ebaadekvaatset informatsiooni loomade ravimiseks, näit. klooramfenikooli kasutamist lüpsilehmadele.

Patoloogilise materjali laboratooriumi saatmisel ei peeta normaalseks, et marutaudi kahtluse korral tuleb kohapeal loomaarstil prepareerida aju ja saata see uurimiseks, mitte aga looma pea. Laboratooriumis on selleks sobivamad tingimused.

11. Loomaarstide atesteerimine.

Tuntakse muret, et enamike loomaarstide töölubade kehtivuse aeg lõpeb 1998...1999 aastal, kuid uute töölubade väljastamise korra kohta puudub adekvaatne informatsioon.

Tehakse ettepanek, et töölubade väljastamine tuleks siduda loomaarstide täiendõppega ja mitte väljastada töölubasid liiga kergekäeliselt.

Arvatakse, et senisest tõhusamalt tuleks kontrollida litsentsi alusel töötamist ja tegevusloata loomaarstlikku tegevust.

Kurdetakse, et praegu kehtiv maksumäär tööloa saamise eest on liialt kõrge, eriti madala sissetulekuga loomaarstidele, ning palutakse kaaluda võimalust töölubade soodustingimuse saamiseks.

12. Loomaarsti ja loomaomaniku suhtest.

Üldiselt peetakse seda suhet normaalseks. Veterinaarabi osas on probleemiks, et kokkuhoiu huvides otsitakse loomaarsti abi liiga hilja. Loomaomanikul puuduvad sageli majanduslikud võimalused loomade kvaliteetsele ra-

vile.

Kurdetakse, et loomaarstil on minimaalsed võimalused mõjutada loomaomanikku, eriti talupidajat selles, et tööpiirkonnast ei läheks välja ilma veterinaartõendita ja ülevaatuseta loomi ja kodus tapetud loomade liha.

13. Töötleva tööstuse veterinaarhügieeniline seisukord.

Märgitakse, et puuduvad kaasaegsed nõuded töötleva tööstuse ettevõtetele. Ettevõtete tootmisruumides esineb puudujääke nii ehituslikus mõttes kui ka sisustuse ja inventari osas. Püütakse teha võimaluste piires, kuid rahaliste vahendite vähesuse tõttu enam ei suudeta. Esineb ka juhtumeid, kus suurema kasu saamiseks tehakse kulutusi minimaalselt.

14. Loomakasvatushoonete veterinaarhügieeniline seisukord.

Tõstatatakse küsimus, millised on tänapäeva hügieeni nõuded? Suurtalude ja osatühistute farmide veterinaarhügieenilist seisukorda peetakse üldiselt rahuldavaks, vähemalt olemasolevate võimaluste piires.

Murettekitav on üksikloomapidajate lautade hügieeniline seisukord. Loomaomanik saab liiga vähe raha oma töö eest. See ei võimalda parandada olukorda laudas ja soetada kaasaegseid lüpsi- ja jahutusseadmeid.

Üldiselt kurdetakse oskustöölise vähesuse, allapanu vähesuse, loomaomaniku või ettevõtte juhi ükskõiksest suhtumisest farmide (lautade) hügieenitingimuste parandamisesse.

Arutelu ja järeldused

Eeltoodud ankeetküsitluse vastustest, avaldatud arvamustest ja tehtud ettepanekutest nähtub, et maaloomaarstide töö- ja suhtekorralduses on tekkinud objektiivsetel ja subjektiivsetel põhjustel hulk lahendamist vajavaid probleeme. Nende lahendamise asjalikkusest ja kiirusest sõltub veterinaarsete meetmete rakendamise tulemuslikkus maapiirkondades, samuti riigi üldine veterinaarne heaolu.

Arvatavasti ajaks, mil käesoleva uurimistöo tulemused jõuavad avalikkuse ette, on mitmed tõstatatud küsimused lahenduse leidnud. Samuti tuleks märkida, et uuringu tulemused on

esitatud üldistatud kujul ja ei iseloomusta olukorda piirkonniti.

Seepärast võib olla, et mõned küsimused ei ole aktuaalsed mitte igas piirkonnas.

Teatud küsimuste tõstatamine näitab, et paljud loomaarstid ei tea kehtivaid eeskirju, või puudub võimalus nende rakendamiseks. Olukorda parandaks ka olemasolevate eeskirjade tutvustamine ja nende rakendamise selgitamine. Võimalusi on mitmeid.

Esimeseks tugipunktiks selles osas võiks olla maakonna veterinaarakeskus, kes peaks ühendama kõik maakonna territooriumil töötavad loomaarstid. Teatud osa on ka väljaandel "Eesti Loomaarstlik Ringvaade", mille toimetusel peaks olema tihedam kontakt PM Veterinaar- ja Toiduosakonnaga, Veterinaar- ja Toiduinspeksiooni ja maakondade veterinaarkestustega. Niisugune koostöö annaks parima võimaluse veterinaarsete küsimuste analüüsimiseks ja selgitamiseks.

Käesoleval ajal on tekkinud vajadus loomaarstliku koolituse strateegia ja taktika kavandamiseks. Seejuures tuleb lisaks loomaarstide koolitusele vaagida ka täiendõppe korraldamist. Objektiivsetel põhjustel on täna enamik veterinaarmeditsiini üliõpilasi orienteerunud lemmikloomadele. Seepärast on nende huvi traditsioonilise loomaarstliku töö suhtes vähenenud. Seda näitab suhtumine õppetöösse, praktikakohtade valik (enamik üliõpilasi on praktiseerinud ainult väikeloomakliinikutes) ja mitmed muud asjaolud. Vajalik on siiski, et kõik üliõpilased omandaksid üldloomaarstlikud teadmised ja hiljem toimuks spetsialiseerumine lemmikloomade, toiduainetate kontrolli, inspekteerimise ja muude veterinaarse tegevuse valdkondades, kusjuures viimane kursus võiks olla spetsialiseerumise kursus. Vastavalt valitud tegevusvaldkonnale, või selle muutumisele peaks toimuma ka edaspidine täiend- või ümberõpe. Nagu eelpool nimetatud, kogu koolitussüsteem ja sealhulgas ka täiendõpe vajab senisest suuremat investeerimist selle sõna otsese mõttes, arvestades seejuures veterinaarmeditsiini õpetamise iseärasusi. Nii näiteks Rootsi Põllumajandusülikoolis kulutati ühe loo-

maarstiteaduskonna üliõpilase kohta aastas 100 000 krooni, metsamajanduse eriala üliõpilase kohta 48 000, agronoomiateaduskonna üliõpilase kohta 47 000, aianduse eriala üliõpilase kohta 32 000 krooni. Võib-olla on ka meil siit midagi eeskujuks võtta.

Rääkides investeerimisest haridusse, ei saa märkimata jätta, et Ameerika Ühendriikides kulutati loomaarsti koolituseks aastas umbes 39 000 dollarit, arvestades selle tasuvuseks 6 dollarit ühe investeeritud dollari kohta. Millised on need näitajad meil, jääme vastuse võlgu.

Mis puutub maaloomaarstide parema töökorralduse võimalustesse, siis tuleb nõustuda, et riiklike ülesannete (millede loetelu tuleks üle vaadata) täitmine peab toimuma täielikult riiklike vahendite arvelt (tasustamine, vajalikud vahendid, transport jms). On kaks võimalikku arengusuunda. Esiteks, rakendada riigi palgal olevate nn. piirkondlike loomaarstide süsteem, mille peamiseks ülesandeks oleks riiklikule veterinaarteenistusele pandud ülesannete rakendamine omas teeninduspiirkonnas. Nende tegevus peab olema tagatud riiklike (võimalik riiklikud + kohaliku omavalitsuse) vahenditega, ning nad peavad olema sõltumatud kohalikust ettevõtlusest. Töenäoliselt oleks piisav 80–100 piirkondlikku loomaarsti.

Niisugusel juhul, kui loomaarsti keskmiseks töötasuks oleks 5000 krooni, kuluks kogu piirkondlike loomaarstide süsteemile umbes 8 mln krooni + töövahendite soetamise kulu.

Lisaks piirkondlikele loomaarstidele töötaksid erapraksisega loomaarstid, kelle peamiseks ülesandeks oleks veterinaarabi osutamine, riiklikult mittefinantseeritavate profülaktikameetmete rakendamine, riigisiseselt müüdavate ja tapmisele suunatavate loomade tervise kontroll ja vastavate dokumentide väljastamine.

Kui ei osutu võimalikuks või ei peeta otstarbekaks niisuguse süsteemi loomist, siis tuleks kaaluda praegu tegutsevate nn. volitatud (usaldus, vala) loomaarstide vajalikkust. Seega teise variandi puhul töötaksid maaniir-

siseiga loomaarstid, kes oma tööpiirkonnas rakendavad ka riiklikke ülesandeid, saades selle eest riiklikku hüvitist, arvestades tegelikult tehtud tööde mahtu ja muid kulusi.

Niisugune süsteem tagab normaalse konkurentsi, loomaarstide suurema kindluse ka selguse oma tööülesannete täitmisel, sest samade loomadega tegeleb üks ja sama isik.

Töenäoliselt eeldab see süsteem aga tööjõuturu teatud reguleerimist, s.o. maakonna piirides tegutsevate loomaarstide optimaalse hulga määramist, mis peaks maakonna veterinaar keskuse tasandil olema kergesti teostatav.

Loomaarstid muretsevad oma sotsiaalse kaitsetuse üle, mistõttu on avaldatud arvamus loomaarstide ametühingu moodustamise vajalikkusest. Tegelikult on probleem tunduvalt laiem ja ei puuduta mitte ainult loomaarste, vaid kogu maaelanikkonda.

Seepärast on tõstatatud ka küsimus üldise maaelanike ametühingu moodustamiseks.

Selle teostumisel oleks loogiline ka loomaarstide kuulumine sellesse ühinguusse iseseisvate organisatsioonidena. Kui aga maa-ametühingute idee lähemal ajal ei teostu, võiks loomaarstide ametühingute loomise mõtet edasi arendada ja selle teostada.

Mõningat poleemikat on tekitanud erapraksisega loomaarstide poolt osutatavate veterinaarteenuste hinnakirjad. Tehtud on mitmeid ettepanekuid. Peetakse asjalikuks ka "Eesti Loomaarstlikus Ringvaates" nr. 3, 1998 toodud veterinaarteenuste maksumuse kujundamise põhimõtteid (A. Viltrop, T. Tiirats, J. Luht, E. Susi, T. Orav). Eeltoodud põhimõtted on asjalikud ja tähelepanuväärsed juba seepärast, et vastav kalkulatsioon on arvutiprogrammis ning arvutifailina kättesaadav. Eeltoodud meetodika sobib kindlasti väikeloomadele (lemmikloomadele) veterinaarabi osutamisel. Rääkides aga veterinaarabi osutamisest põllumajandusloomadele, arvestades põllumajanduse praegust madal seisust, jääb enamik veterinaarteenuseid loomaomanikule, nende maksejõuetuse tõttu kättesaamatuks. Siit ka põhine-

arsti teenusest ja püütakse ise loomaravida.

Võib-olla tuleks eeskujuks võtta meedikute, kelle teenuste (töö) tasumise aluseks on keskmine tunnitasu. Näiteks, kui võtta veterinaarabi keskmiseks tunnitasuks — 100 EEK tunnis, saaks kujundada aasta töötasufondi (koos sotsiaal maksuga) 80 000 EEK ja igasugusteks majanduskuludeks ja käibemaksuks jääks aastas 52 000—96 000 EEK. Tunnitasule lisandub kasutatavate ravimite ja materjalide maksumus. Eeltoodud tunnitasu määr on võetud suvaliselt ja vaevalt, et üleriigilise ühtse määra rakendamine võimalik on.

Veterinaarabi seondub veel ühe olulise loomaarstliku tööetika küsimusega, s.o. vältimatu veterinaarabi, juhtudel kui looma elu on hädaohus? Millist kalkulatsiooni siin kasutada? Või ka tavalisel juhul, kui loomaomanik osutub maksejõuetuks?

Hulgaliselt küsimusi ja ettepanekuid oli tõstatatud ravimite müügikorralduse osas.

Tundub, et täna puudub veel tõhus kontroll veterinaar ravimitega kaubitsemise üle ja vajalik koostöö Riigi Ravimiametiga. Seepärast on ilmselt vajalik seda koostööd süvendada, lahendada ravimite humanapteekidest ostmise küsimused, kinnitada kooskõlastatuna teiste ametkondadega veterinaarretsepti vorm, määrata retseptiravimite nomenklatuur ja seda, vastavalt uute preparaate sissetoomisele, pidevalt täiendada.

Loomade vaksineerimine jäägu küll ainult loomaarstide kompetentsi. Vaktsiinide müük toimugu ainult veterinaarasutustele või loomaarstile.

Praktiseerivad loomaarstid on huvitatud hästitoimivatest veterinaaralastest eeskirjadest, juhenditest, seadustest jms. On arusaadav, et eeltoodud dokumentide ettevalmistamine toimub selleks seatud ametiisikute poolt, kuid nende projektid, põhiseisukohad, võiksid läbida laiemarutelu, kaasaarvatud praktiseerivad loomaarstid. Võib kindel olla, et niisuguse arutelu läbinud projektide (eelnõude) baasil valminud eeskirjad, juhendid

Nakkus ja parasitaarhaiguste uurimise tulemustest Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis Arvo Viltrop, Olev Peetsu, Külli Must, Irina Spiridonova, Mare Viigipuu

Veterinaar- ja Toidulaboratoorium

Kreutzwaldi 30

TARTU

info@vetlab.ee

Käesolev kirjutis on loodetavalt algus uuele traditsioonile. Nimelt on kavas ELR-i vahendusel hakata vähemalt kord aastas avaldama kokkuvõtteid Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi uurimiste tulemustest. Selle eesmärgiks on informeerida kogu loomaarst-konda VTL-i tööst ning anda ülevaade epizootilisest olukorrast Eestis lähitaval laboruuringute tulemustest.

Loodetavalt aitab see kaasa laboratooriumi ja loomaarsti koostööle, mis on vajalik infektsioonhaiguste edukaks tõrjeks.

Sissejuhatuseks tuleks lugeja tähelepanu juhtida asjaolule, et VTL-i uurimiste tulemusi ei saa kõikide haiguste suhtes võtta kuldstandardina epizootilise olukorra hindamisel. Diagnostilise laboratooriumi uurimistel põhinevad andmed kipuvad üleüldiselt olema mõnevõrra tendentslikud. Tendentslikkuse põhjuseid on palju, nimetagem siinkohal vaid mõned neist:

1) rutiinselt nakkushaiguste diagnoosimiseks laboratooriumisse laekuv uurimismaterjal ei pärine ühtlaselt kogu Eesti territooriumilt — sealt, kus laboratoorium ligemal saadetakse ka rohkem uurimismaterjali,

2) uurimismaterjal saabub peamiselt karjadest, kus probleemid on suured,

3) mitmete haiguste puhul ei jõua uurimismaterjal üldse laboratooriumi-

KOMMERTSTEKST

UUED TOOTED OOTAVAD HINNANGUT

AS Agropol DT põhitoodeteks on loomade-lindude söödalisisandid. Mõned aastad tagasi alustasime salvide valmistamist. Kvaliteetse valge vaseliini ja lanoliini baasil juurutasime dimek-siidsalvi, kamprisalvi ja ihtüoolsalvi tootmise. Nõudlus salvide järele on aasta-aastalt suurenenud, kuid mõningatel juhtudel on nende kasutamise osutunud problemaatiliseks. Salvide alusena kasutatav vaseliin ja lanoliin jätavad määratud koha karva pikaks ajaks rasvaseks ja näotuks. Arusaadavalt tõstatub probleem eriti koerte ja hobuste ravimisel. Otsustasime otsida alternatiivseid salviaaluseid.

Sobivaks osutus geel, mida laialt kasutatakse kosmeetikas (juukse-geelid, jalageelid jne). Oleme valmistanud proovipartii 30%-list dimek-siidgeeli, mis nahale määrimisel imndub kiiresti jätmata karvkattele näotut jälge.

Teise uue tootena on vetarstidele testimisele antud "soojendava" toimega geel, mille koostises on kamper, dimeksiid ja pipratinktuur.

Seniajani puudus AS Agropoli toodete nimistust sõrgade-kapjade hooldevahend. Nüüd oleme jõudnud katsete järku ka selle preparaadiga, mille koostisesse kuuluvad linaseemneõli, tärpentiin, vesinikperoksiid, joodi tinktuur, vasksulfaat ja puutõrv. Ootame praktikute soovitusi pakendi valikulvõimalusi on kolm:

- kaanega tops; määrimiseks tuleks kasutada pintsli
- pisipumbaga plastpudel
- aerosoolpakend

Uuendanud oleme ka koertele mõeldud söödalisisandite seeriat. Lisandus uus universaalne söödalisisand Lessi-extra, mis sisaldab öietolmu, rohujahu, pärm, monokaltsiumfosfaati, lihakondijahu, luujahu, lõssipulbrit, vitamiine (A, D, E, B2, B4, B12, C, K, biotiin, koliin, foolhape) ja mikroelemente (Zn, Mn, Fe, Cu, Co, I, Se). Lessi-extra on pakitud 200g plasttoppsidesse. Päevaseks doosiks on 0,5g/1kg koera elumassi kohta. Edaspidi plaanime lõpetada teiste Lessi-seeria söödalisisandite tootmise.

Meie kõige populaarsemate söödalisisandite- kanapol, kalfospol, ja suikombi - koostises tahame asendada senikasutatud trikalsiumfosfaadi mõne paremini omastatava fosfaadiga.

Veterinaarid, kes oleksid huvitatud meie uute toodete testimisest, peaksid võtma meiega ühendust tel. (2)6 205 169. Teretulnud on arvamused kõikide AS Agropoli toodete kohta.

As Agropol DT juhataja Jüri Annist

Kood	Haigus	Loomaliik	Uurimis- materjal	Uurimis- meetod	Uuritud loomi	Posit. juhte	Uuritud karju	Posit. karju
A-nimekiri								
A030	Sigade vesikulaarhaigus	Siga	Veri	ELISA	314	0	30	0
A130	Sigade klassikaline katk	Siga	Veri	ELISA	338	0	37	0
			Organid	Otsene IFR	1	0	1	0
		Mets siga	Veri	ELISA	1	0	X	x
			Koevedelik ¹	ELISA	2	0	X	x
			Organid	Otsene IFR	2	0	X	x
A160	Newcastle'i haigus	Kana	Veri	ELISA	34	18 ²	2	2 ²
B-nimekiri								
B051	Siberi katk	Veis	Pörn	Ascol	1	0	X	x
			Nahad	Ascol	939	0	X	x
		Metskits	Nahad	Ascol	205	0	X	x
B052	Aujeszky haigus	Siga	Veri	ELISA	709	0	32	0
B056	Leptospiroos	Siga	Veri	MAR	2529	7 ²	75	3 ²
		Veis	Veri	MAR	1568	0	65	0
		Kodukits	Veri	MAR	6	0	1	0
		Koer	Veri	MAR	2	0	X	x
		Hüljes	Veri	MAR	1	0	X	x
B058	Marutaud sh.	Metsloom	Peaaju	IFR	199	122	X	x
		Rebane	Peaaju	IFR	107	77	X	x
		Kährik	Peaaju	IFR	53	39	X	x
		Tuhkur	Peaaju	IFR	7	1	x	x
		Naarits	Peaaju	IFR	2	0	x	x
		Nugis	Peaaju	IFR	6	1	x	x
		Kärp	Peaaju	IFR	2	0	x	x
		Orav	Peaaju	IFR	7	0	x	x
		Rott	Peaaju	IFR	2	0	x	x
		Vesirott	Peaaju	IFR	1	0	x	x
		Kobras	Peaaju	IFR	1	0	x	x
		Ilves	Peaaju	IFR	2	1	x	x
		Pöder	Peaaju	IFR	2	1	x	x
		Metskits	Peaaju	IFR	4	1	x	x
		Jänes	Peaaju	IFR	1	0	x	x
Mäger	Peaaju	IFR	2	1	x	x		

Tabel 1 järg

Kood	Haigus	Loomaliik	Uurimis-Materjal	Uurimis-meetod	Uuritud loomi	Posit. Juhte	Uuritud Karju	Posit. karju
	Marutaud (järg)	Koduloom	Peaaju	IFR	180	46	x	x
		sh.	Koer	Peaaju	IFR	72	16	x
			Rott ¹	Peaaju	IFR	3	0	x
			Kass	Peaaju	IFR	84	26	x
			Lammas	Peaaju	IFR	2	1	2
			Veis	Peaaju	IFR	18	3	19
			Siga	Peaaju	IFR	1	0	1
			KOKKU	Peaaju	IFR	379	168	x
B059	Paratuberkuloos	Veis	Veri	KSR	116	0	3	0
				ELISA	260	0	9	0
			Roe	Tekit. määr.	16	0	-	-
	Veiste haigused							
B103	Veiste brutselloos	Veis	Veri	KSR,RBR	25463	0	1315	0
				ELISA	11168	0	2101	0
			Piim	ELISA	75766	0	4628	0
			Organid	Tekit. määr.	8	0	-	-
			Ab. Loode	Tekit. määr.	2	0	2	0
			Pöder	Koevedelik ¹	28	0	x	x
			Kits	Koevedelik ¹	60	0	x	x
B104	Veiste kampülobakterioos	Veis	Sperma	Tekit. määr.	481	0	2	0
			Tupenõre	Tekit. määr.	307	0	23	0
			Ab.loode	Tekit.määr.	3	0	2	0
B105	Veiste tuberkuloos	Veis	Organid	Tekit. määr.	12	0	-	-
		Siga	Organid	Tekit.määr.	9	0	-	-
B108	Veiste enzootiline leukoos	Veis	Veri	IDR	48512	43	2624	22
				ELISA	34204	42	3537	16
			Piim	ELISA	139764	48	7968	35
B109	Pastõrelloos (Hemorraagiline septitseemia) (<i>P. multocida</i>)	Veis	Organid	Tek.määr.	25	0	11	0
B110	Veiste nakkav rinotrahheiid	Veis	Veri	ELISA ⁴	288	82	20	8
			Sperma	Isol.koekult	75	0	1	0
			Organid	Isol.koekult.	5	0	5	0
			Lootevedelik	Isol.koekult.	1	0	1	0
			Nõre	Isol.koekult.	5	0	1	0
	Lammaste haigused							
B151	Jäärade nakkav epididümiit	Jäär	Veri	KSR	4	0	3	0

Tabel 1 järg

Kood	Haigus	Loomaliik	Uurimis-Materjal	Uurimis-meetod	Uuritud loomi	Posit. juhte	Uuritud karju	Posit. Karju	
B152	Lammaste brutselloos (<i>Brucella melitensis</i>)	Lammas	Veri	RBR,KSR	108	0	3	0	
		Kodukits	Veri	RBR,KSR	6	0	1	0	
B159	Lammaste salmonelloos	Lammas	Organid	Tekit. määr.	6	0	-	-	
Hobuste haigused									
B202	Kargtaud	Hobune	Veri	KSR	1136	1 ⁵	31	1	
B205	Infektsioosne aneemia	Hobune	Veri	IDR	1053	0	31	0	
B209	Malleus	Hobune	Veri	KSR	1092	0	31	0	
B213	Sügelised	Hobune	Nahakaabe	Tekit. määr.	2	0	-	-	
Sigade haigused									
B251	Atroofiline riniit	Siga	Veri	ELISA	1367	2	57	2	
			Ninanõre	Tekit. määr.	344	4	4	1	
B 252	Sigade tsüstiterkoos	Siga	Organid	Tekit.määr.	98	1	2	1	
			Organid	Histol	1	1	1	1	
B253	Sigade brutselloos	Siga	Veri	KSR,RBR	2943	0	70	0	
B254	Transmissiivne gastroenteriit	Siga	Veri	ELISA	131	0	3	0	
B255	Trihhinelloos	Siga	Lihased	Tekit. määr.	55	0	x	x	
			Metssiga	Lihased	Tekit. määr.	495	0	x	x
			Karu	Lihased	Tekit. määr.	27	3	x	x
			Ilves	Lihased	Tekit. määr.	11	4	-	-
			Karusloom	Lihased	Tekit. määr.	16	1	-	-
			KOKKU	Lihased	Tekit. määr.	604	8	x	x
B257	Sigade reproduktiiv-respiratoorne sündroom	Siga	Veri	ELISA	15	0	1	0	
Lindude haigused									
B301	Infektsioosne bronhiit	Kanad	Veri	ELISA	50	36	4	-	
B303	Lindude tuberkuloos	Luik	Organid	Histol.	1	1	1	1	
B308	Lindude salmonelloos (<i>Salmonella gallinarum</i>)	Kanad	Organid	Tek määr.	180	9	12	2	
			Rooja/kloaagi ⁶	Tek. määr.	2108	25	6	1	
B311	Lindude mükoplasmoos (<i>M. gallisepticum</i>)	Kanad	Veri	AR	21	0	2	0	
B313	Pulloroos (<i>Salmonella pullorum</i>)	Kanad	Organid	Tekit. määr.	46	0	0	0	
			Veri	AR	17	1	1	1	
Mesilaste haigused									
B451	Akarapidoos	Mesilased	Pereproov	Tek. määr.	290	0	5	0	
B452	Ameerika haudmemädanik	Mesilased	Haue	Tek. määr.	71	14	21	7	
B453	Euroopa haudmemädanik	Mesilased	Haue	Tek. määr.	70	0	21	0	

Tabel 1 järg

Kood	Haigus	Loomaliik	Uurimis-Materjal	Uurimis-Metod	Uuritud loomi	Posit. Juhte	Uuritud karju	Posit. karju
C-nimekiri								
C616	Klostriidsed infekts. /v.a. emf. karb.)	Koer	Organid	Tekit. määr.	1	0	1	0
		Kana	Organid	Tekit. määr.	2	2	1	1
C617	Pastörelloosid	Veis	Organid	Tekit. määr.	35	7	14	5
		Siga	Organid	Tekit.määr.	93	27	16	8
		Rebane	Organid	Tekit. määr.	1	1	1	1
		Tšintšilla	Organid	Tekit.määr.	1	1	1	1
C619	Salmonella sooleinfekts.	Veis	Organid	Tekit. määr.	64	4	26	3
			Roe	Tekit. määr.	39	1	1	1
		Siga	Organid	Tekit. määr.	156	1	10	1
			Roe	Tekit. määr.	6	0	2	0
		Kanad	Organid	Tekit. määr.	643	29	7	1
			Rooja/kloaagi ⁶	Tekit. määr.	29	0	-	-
		Karusloom	Organid	Tekit. määr.	85	1	4	1
C620	Koktsidioos	Kanad	Roe	Tekit. määr.	113	10	21	6
			Organid	Histol.	2	2	1	1
		Küülik	Roe	Tekit. määr.	10	5	6	4
		Lammas	Roe	Tekit. määr.	6	1	3	1
		Veis	Roe	Tekit. määr.	10	4	2	1
C652	Mukooshaigus/veiste viirusdiarröa ⁷	Veis	Veri	Ag. ELISA	269	3	21	2
			Veri	Ak.ELISA	163	99	11	6
			Piima kp.	Ak.ELISA	X	X	380	47
			Organid	Isol. Koekult.	2	0	2	0
		Pöder	Koevedelik ¹	Ak.ELISA	32	0	x	x
		Metskits	Koevedelik ¹	Ak.ELISA	83	0	x	x
C 801	Punataud	Siga	Organid	Tekit. määr.	136	3	78	3
Paljudel liikidel esinevad haigused								
Aktinomükoos		Veis	Organid	Tekit. määr.	2	1	1	1
		Luik	Organid	Histol.	1	1	1	1
Kolibakterioos		Siga	Organid	Tekit. määr.	239	118	24	21
		Veis	Organid	Tekit. määr.	67	20	14	9
		Hobune	Organid	Tekit. määr.	1	1	1	1
		Kanad	Organid	Tekit. määr.	105	33	10	5
		Koer	Organid	Tekit. määr.	1	1	0	0
Dermatomükoosid		Koer	Nahakaabe	Tek. määr.	43	10	6	-
		Kass	Nahakaabe	Tek. määr.	6	3	-	-
		Tšintšilla	Nahakaabe	Tek. määr.	2	0	-	-
		Hobune	Nahakaabe	Tek. määr.	1	0	1	0

Tabel 1 järg

Kood	Haigus	Loomaliik	Uurimis-Materjal	Uurimis-Meetod	Uuritud loomi	Posit. juhte	Uuritud karju	Posit. karju
	Klamüdioos	Veis	Veri	KSR	230	78	5	3
	Mastiit	Lehm	Piim	Tekit.määr.	6913	3570	x	x
					staf.	2486	x	x
					strep.	651	x	x
					koli.	107	x	x
					muud	410	x	x
	Emis	Piim	Tekit. määr.	5	1	x	x	
	Sigade haigused							
	Sigade parvoviros	Siga	Veri	ELISA	154	105	17	13
			Organid	Isol.koekult.	13	4	5	2
	Sigade enzootiline pleuropneumonia hyopneumoniae) (M.	Siga	Organid	Tek.määr.	6	0	-	-
			Veri	ELISA	1187	293	55	37
	Düsenteeria	Siga	Roe	Tekit. määr.	2	2	1	1
	Sügelised	Siga	Nahakaabe	Tekit. määr.	7	2	2	2
	Soole helmintoosid	Siga	Roe	Tekit. määr.	298	48	x	X
	Veiste haigused							
	Paragripp-3	Veis	Veri	HI	9	9	1	1
				ELISA	1	1	1	1
				Organid	Isol.koekult.	2	0	2
	Respiratoor-sünts. Viirusinf.	Veis	Organid	Isol.koekult.	1	0	1	0
	Veiste ebarõuged ^a	Veis	Eksudaat	Mikrosk.	2	1	2	1
	Soole helmintoosid	Veis	Roe	Tekit. määr.	100	28	x	X
	Hobuste haigused							
	Soole helmintoosid	Hobune	Roe	Tekit. määr.	5	4	x	X
	Lihasoõjate haigused							
	Naaritsate aleuudi haigus ^a	Naarits	Veri	IEOF	4759	1278	1	1
	Brutselloos	Koer	Veri	AR	1	0	x	x
	Soole helmintoosid	Kass	Roe	Tekit.määr.	4	2	x	x
	Lindude haigused							
	Munatoodangu languse sündroom	Kanad	Veri	ELISA	10	2	2	1
	Lindude entsefalomüeliit	Kanad	Veri	ELISA	30	19	1	1
	Aspergilloos	Kanad	Organid	Tekit.määr.	6	6	1	1
	Askaridioos	Kanad	Roe	Tekit.määr.	12	1	11	1
	Küülikute haigused							
	Passaluroos	Küülik	Nahakaabe	Tekit. määr.	1	1	1	1
	Mesilaste haigused							
	Ascosphera apis	Mesilased	Pere	Tekit. määr.	2	2	2	2

Tabel 1 järg Märkused

x- tähistab lahtreid, mis ei kuulu täitmisele

-- andmed puuduvad

1- Uurimismaterjalina kasutati metskitsede siseorganitest või lihaskoest külmutamise ja sulatamise teel saadud koevedelikku, mis sisaldab piisavas koguses vereplasmata ja lümfitehade sisalduse määramiseks

2- Positiivsed reaktsioonid tingitud ilmselt vaktsiini antikehadest. Haiguspuhanguid 1998. aastal VTL-i andmetel ei esinenud.

3- Marutaudile uuritud koduloomade hulgas on uuritud ka kolm rottit. Tegemist oli Tartu loodusõprade majale kuuluvate "puurirottidega", mistõttu klassifitseeriti nad koduloomadeks.

4- 82 positiivsest loomast 50 olid vaktsineeritud loomad EMK Aretusühistu kunstliku seemenduse keskusest

5- Hobuste kargtaud diagnoositi VTL-i Tallinna laboratooriumis ühel hobusel, mida kavatsesi viia Venemaalt Soome. Hobune asus uurimise ajal Venemaal.

6- Lindude puhul on salmonelloosidele uuritud kloaagi tamponiproove, mis võetakse koondproovidena. Tabelis on esitaud uuritud proovide arv.

7- Veiste viirusdiarröa viirusele agELISA-ga positiivseks osunud loomade seerumist isoleeriti viirus ka rakukultuuris. Positiivsed karjad on kantud ELISA uuringute lahtrisse. Piima koondproove uuriti karjauuringuna, kus uuritavate loomade arv ei olnud oluline.

Uurimise eesmärk oli selgitada karjade osakaal, kus suure tõenäosusega toimub viiruse aktiivne levik ja milles leidub püsinfitseeritud loomi. Positiivsete karjade lahtris on esitatud PI-kahtlaste karjade arv.

8- Veiste ebarõuged diagnoositi arvestades haiguse kliinilist pilti, epidemioloogiat ning mikroskoopilise uurimise leidu.

9- Naaritsate aleuudi haigusele on uuritud ühte karja, mille asukohaks on Läti Vabariik.

misse, kuna loomaarst on võimeline seda diagnoosima kliiniliste tunnuste alusel,

4) proovide uurimiseks saatmine on sõltuvuses loomaarsti ja loomaomaniku teadlikkusest ja veterinaarteenuse kättesaadavusest loomaomanikule.

Kokkuvõtvalt — rutiinses korras uurimisele saadetud materjal ei pärine ühtlaselt kogu populatsioonist. Eelkõige tuleb seetõttu ettevaatlik olla organmaterjalist tehtud uurimiste tulemuste tõlgendamisel.

Adekvaatne pilt epizootilisest olukorrast saadakse juhul, kui proove kogutakse süstemaatilisel kogu populatsioonist kas totaalse uuringuna või juhuvalimil põhineva uuringuna, kusjuures proovide võtmisel ei pöörata tähelepanu ei karja geograafilisele asukohale, terviseprobleemidele ega muudele faktoritele. Siin esitatud andmete puhul on sel moel tehtud uuringuteks enamik seroloogilise seire raames tehtud uurimised (leukoos, brut-

selloos jpt.).

Vaatamata eelnimetatud põhjustest tingitud tendentslikkusele, on laboratooriumis kogutud andmed kokkuvõtlikul kujul väärtuslik informatsioon loomaarstile kas või infektsioonhaiguste diferentsiaaldiagnoosi seisukohast viidates teatud infektsioonide esinemise suuremale või väiksemale tõenäosusele.

Juuresolevas tabelis on esitatud VTL-is tehtud uurimiste tulemused haiguste kaupa vastavalt OIE klassifikatsioonile. OIE poolt klassifitseerimata haigused on esitatud eraldi loomaliikide kaupa.

Kaldkirjas esitatud andmed on faktiliselt teadaolevad andmed, mis ilmselt ei väljenda tegelikku olukorda. Antud ebamäärasuse põhjuseks on andmete erinev registreerimise kord VTL-i osakondades, mis eksisteeris 1998. aastal. 1999. aastal on asutud andmeid registreerima ühtlase meetodika alusel, mis peaks edaspidi sellised vead välistama.

Epizootoloogiline analüüs

A- nimekirja haigused

1998. aastal püsis Eesti A-nimekirja haigustest vabana. Ainsaks probleemiks nimetatud valdkonnas on jäänud positiivsed tulemused kanade seroloogilisel uurimisel Newcastle'i haigusele. Põhjuseks on lindude vaktsineerimine. Nimetatud positiivsed uurimistulemused raskendavad oluliselt riigi haigusvabaduse tõestamist.

Sigade klassikalise katku (SKK) ja vesikulaarhaiguse seire on kodusigadel toimunud aretuskarjade uurimisega. Seoses aretuskarjade arvu vähenemisega 1998. aastal vähenes ka oluliselt uuringute arv kõnealuste haiguste suhtes (pisut üle 300 proovi ca 30-st karjast). Seire tõhustamiseks on vajalik alustada ka nn. tootmiskarjade uurimist. Endiselt jäi 1998. aastal probleemiks metssigade uurimine SKK suhtes. Laboratooriumisse jõudis vaid 1 metssea vereproov. Lisaks uuriti kahelt sealt pärinevaid siseorganeid otseselt viiruse esinemise suhtes ning organitest eraldatud koevedelikus määrati ka antikehade sisaldus. Kuigi viimastel aastatel on Eesti metssigadelt kogutud uurimismaterjal olnud kõik negatiivne, ei võimalda just materjali vähesus veenvalt kinnitada meie metsseapopulatsiooni SKK viiruse vabadust.

B- nimekirja haigused

Eesti säilitas 1998. aastal ka mitmete oluliste B-nimekirja haiguste (brutselloos, veiste tuberkuloos, siberi katk, Aujeszky haigus, sigade reproduktiivrespiiratoorne sündroom, hobuste infektsioosne aneemia jpt.) osas taudi-vabaduse.

Kõige tõsisemaks probleemiks Eestile B-nimekirja haiguste osas võib lugeda marutaudiga seonduvat olukorda. Veiste enzootilise leukoosi olukord on viimastel aastatel jätkuvalt paranenud ning ka 1998. aastal vähenes infitseerunud loomade arv.

Marutaud

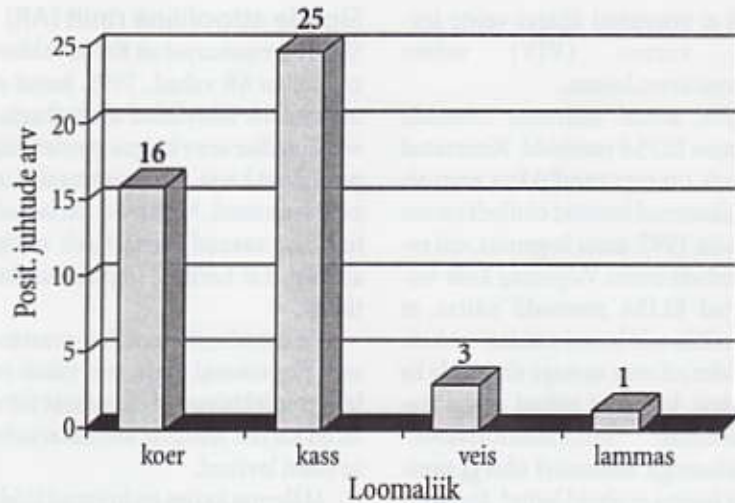
Marutaudi uurimisega tegelesid 1998. aastal Veterinaar- ja Toidulaboratoo-

riumi 5 osakonda: Tartu, Tallinn, Rakvere, Pärnu ja Võru. 1998. aastal uuriti Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis marutaudile kokku 379 materjali. Sellest 199 pärines metsloomadelt ja 180 koduloomadelt. Uuritud loomadest osutusid positiivseteks kokku 168, s.o. 44,3 %. Seejuures positiivseid mestloomi oli 122, s.o. 61,3 % uuritustest ning koduloomi 46, s.o. 25,6 % uuritustest.

Maakondadest diagnoositi marutaudi kõige enam Tartumaal (38 positiivset juhtu) ja Harjumaal (37 positiivset juhtu). Järgnesid Jõgevamaa 20, Lääne-Virumaa 17, Järvamaa 14 ja Pärnumaa 10 positiivse marutaudi juhtuga. Ühtegi marutaudi juhtu ei diagnoositud Hiiumaal.

Võrreldes marutaudi esinemise sagedust 1998. aastal kuude lõikes selgub, et sageduse kõrgperiood langeb kevadkuudele. Nii esines kogu vabariigis aprillis 34, märtsis 19, mais 17 ja juunis 14 positiivset marutaudi juhtu. Suhteliselt palju diagnoositi marutaudi ka augustis ja septembris, vastavalt 15 ja 13 juhtu, ning novembris- 13 juhtu.

Võrreldes 1997. aastaga diagnoositi 1998. aastal 15 positiivset marutaudi juhtumit rohkem (vastavalt 153 ja 168). Samas uuriti marutaudile 1997. aastal kokku 346 materjali. See-ga positiivsete juhtude osakaal kogu uuritud materjalist oli 1997. ja 1998.

Joonis 2. Positiivsete marutaudi juhtude arv Eestis loomaliigiti koduloomadel 1998. aastal

aastal praktiliselt ühesugune (44,2 ja 44,3 % vastavalt). Olulist erinevust ei esinenud nende näitajate puhul ka eraldi mets- ja koduloomade osas. Marutaudi esinemist ei mets- ja koduloomaliikidel kirjeldavad joon. 1 ja 2.

Kui võrrelda marutaudi esinemist 1997. ja 1998. aastal maakondade lõikes, siis siin esineb suuri erinevusi. 1997. aastal diagnoositi Tartumaal 2 positiivset marutaudi juhtu, 1998. a. aga 38 juhtu. Samad arvud Jõgevamaa kohta on 4 ja 20, Saaremaa kohta 14 ja 3, Järvamaa kohta 28 ja 14 ning Võrumaa kohta 3 ja 9. Ülejäänud maakondades ei olnud erinevused sedavõrd suured. Nimetatud erinevusi võib tõe-

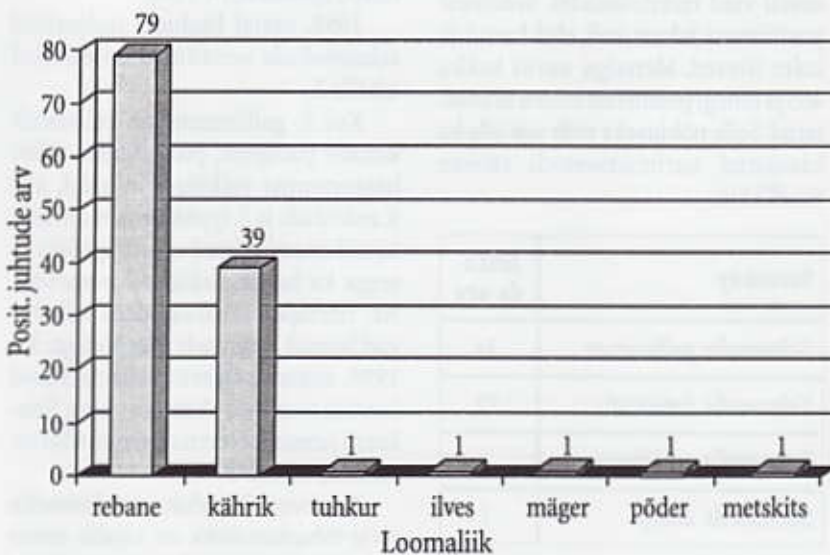
näoliselt seletada vastuvõtlike loomade arvukuse muutustega.

Ka möödunud aasta ei möödunud ilma marutaidijuhtudeta produktiivloomadel (3 veist ja 1 lammas). Lisaks sellele esines koduloomadest haigusjuhte traditsiooniliselt kassidel ja koertel, kusjuures kassidel diagnoositi haigust sagedamini kui koertel (25 ja 17 juhtu vastavalt). See viitab aga sellele, et probleemid kasside vaksineerimisega püsivad.

Veiste enzootiline leukoos

Ka 1998. aastal vähenes veiste leukoosi viirusega infitseerunud loomade arv. Kokku avastati VTL-i osakondades 133 seropositiivset looma, mis pärinesid ca 70 karjast. Tähelepanuväärne on asjaolu, et viimastel aastatel leitakse enam positiivseid loomi väikestest karjadest. Selle üheks põhjuseks on tõenäoselt varade tagastamise käigus infitseeritud loomade jõudmine suurmajanditest väikemajapidamistesse. Teisalt on suurmajandid olnud ka regulaarsema uurimise all, mis on võimaldanud enamikes neist leukoosi tõrje lõpule viia.

Suhteliselt enam avastati positiivseid veiseid Lääne, Põlva, Viljandi, Valga ja Tartu maakonnast. Kõik need piirkonnad on traditsiooniliselt olnud kõrgema infitseerituse tasemega. Leukoosivabadeks piirkondadeks võib lugeda Hiiumaa, Saaremaa ja Raplamaa, kust 1998.

Joonis 1. Positiivsete marutaudi juhtude arv Eestis loomaliigiti metsloomadel 1998. aastal

aastal ei avastatud ühtegi veiste leukoosi viiruse (VLV) suhtes seropositiivset looma.

1998. aastal suurenes loomade uurimine ELISA meetodil. Nimetatud meetodi suurem tundlikkus võimaldab nakatunud loomad oluliselt varem avastada. 1997. aasta kogemus, mil esmakordselt uuriti Valgamaa kõik veisekarjad ELISA meetodil näitas, et seropositiivseid loomi avastati rohkem võrreldes eelneva aastaga ning seda ka karjadest, kus juba mõnel aastal traditsioonilise immuundifusioonreaktsiooniga uurimisel ühtegi positiivset looma ei olnud leitud. Sama täheldati möödunud aastal Viljandi maakonnas. Sellest tulenevalt on võetud vastu otsus alates 1999. aastast uurida kõik Eesti karjad VLV antikehadele ELISA meetodiga, millega seoses on uurimised koondatud Tartusse ja Tallinnasse.

Veiste nakkav rinotrahheiit (IRT)

IRT tõrjeks rakendatavad meetmed on Eestis suunatud peamiselt kunstliku seemenduse keskuste pullide infitseerumise vältimisele, mis omakorda peab garanteerima sperma ohutuse.

Sel eesmärgil KSK pulle vaktsineeritakse ning juurde toodavad loomad peavad olema nakatumata. Sellega seoses uuritakse laboratooriumis noorpulle enne pullikasvandustesse viimist seroloogiliselt. Nimetatud uurimised annavad ka põhilise osa analüüside hulgast nimetatud haiguse suhtes. 1998. aastal uuriti seroloogiliselt kokku 288 veist, kellest 82 (28%) osutus positiivseks. Kuna enamuse uuritud loomadest olid noorloomad, siis seropositiivsete loomade osakaal nende seas on igati loogiline. Nagu näitavad vastavad uurimused viitab selline tabandus noorloomade seas ca 60%-sele tabandusele täiskasvanud veiste hulgas.

Uue abinõuna IRT viiruse levikuriski vähendamiseks asuti möödunud aastal uurima pullide spermat IRT viiruse suhtes. Kokku uuriti 75 sperma proovi, millest ühestki viirust ei isoleeritud.

Sigade atroofiline riniit (AR)

Sigade aretuskarjad on Eestis valdavas enamuses AR vabad. 1995. aastal esmakordselt läbiviidud aretuskarjade seroloogilise seire käigus avastati kaks positiivset karja, üks Saaremaal ja teine Pärnumaal. Mõlemad karjad olid nakkuse saanud tõenäoliselt samast allikast, s.o. Leedust imporditud kultidega.

Ka möödunud aastal ei avastatud uusi positiivseid karju, mis viitab sellele, et infektsioon ei ole kahest nimetatud karjast teistesse aretuskarjadesse edasi levinud.

Mõlemas karjas on üritatud infektsioonist vabaneda infitseeritud sigade tapmise teel.

Saaremaal asuva karja omanik on majanduslikel põhjustel loobunud tõrje jätkamisest.

Pärnumaal asuvas karjas alustati tõrjet 1997. aastal. Esmasel uurimisel avastati põhikarja emistel ca 10% tabandus. 1998. aastal uuriti põhikarja emiseid kahel korral. Esimesel uurimisel oli tabandus 2%, teisel uurimisel positiivseid sigu ei avastatud. Siiski ei saa veel kindlalt väita, et kari oleks sellega infektsioonist vaba. AR tekitajad on keskkonnas suhteliselt vastupidavad, samuti ei ole uurimismeetodi tundlikkus 100%. Seetõttu on vajalik uurimiste jätkamine ka 1999. aastal.

Trihhinelloos

VTL-s avastati trihhinelloosi 1998. aastal vaid metsloomadel. Seitsmest positiivsest juhust neli olid karud ja kolm ilvesed. Metssigu uuriti kokku 465 ja ühtegi positiivset looma ei avastatud. Selle põhjuseks võib aga olla ka kasutatud uurimismeetodi vähene tundlikkus.

Serotüüp	Juhtude arv
<i>Salmonella gallinarum</i>	34
<i>Salmonella enteritidis</i>	27
<i>Salmonella typhimurium</i>	1
<i>Salmonella abony</i>	1

Tabel 2. 1998. aastal lindudel isoleeritud salmonellade serotüübid

Serotüüp	Juhtude arv
<i>Salmonella enteritidis</i>	2
<i>Salmonella montevideo</i>	2
<i>Salmonella thompson</i>	1
<i>Salmonella spp.</i>	2

Tabel 3. 1998. aastal kontsentreeritud söötadest ning lihakondi jahust isoleeritud salmonellade serotüübid

Nimelt on teada, et kompressoriumi meetodiga avastatakse trihhinellasid vaid tugevalt invadeeritud loomadel. Kuna praegune seadusandlus võimaldab uuringu tellijal valida kompressoriumi ja seedimismeetodi vahel, siis tänu esimese meetodi madalamale hinnale valitakse valdavalt just see. Paraku jäävad nõrgalt invadeeritud loomad kompressoriumi meetodil avastamata, mistõttu inimese nakatumisohpt püsib.

Lindude salmonelloosid (*S. gallinarum*, *S. pullorum* jm. salmonella infektsioonid).

Linnud ja neilt pärinevad toiduained on kujunenud inimesele põhiliseks salmonelladega infitseerumise allikaks. Võrreldes teiste põllumajandusloomade liikidega on salmonellad ka kõige enam linnu karjades levinud. Seda kinnitavad ka 1998. aasta uurimised tulemused VTL-s.

1998. aastal lindudel isoleeritud salmonellade serotüübid on esitatud tabelis 2.

Kui *S. gallinarum* on eelistatult kanade patogeen, põhjustades tõsist haigestumist eelkõige lindudel, siis *S. enteritidis* ja *S. typhimurium* on imetajatel enamlevinud serotüüpideks ja seega ka haigusetehtajad inimesele. Nn. imetajate serotüüpidega nakatuvad linnud peamiselt jõusöödaga. Ka 1998. aastal isoleeriti salmonellasid kontsentreeritud söötadest ning lihakondi jahust. Isoleeritud serotüübid on esitatud tabelis 3.

Eelnevast järeldub, et salmonella tõrje tõhustamiseks on vajalik enam tähelepanu pöörata loomsete söötade mikroobse saastatuse kontrollile.

Mesilaste haigused

Haudmehaigustest diagnoositi VTL osakondades ameerika haudmemädanikku 14 juhul, mis on mõnevõrra rohkem kui 1997. aastal ja viitab infektsiooni leviku laienemisele.

Mesilaste parasitaarhaigustest diagnoositi noseematoosi ja varroatoosi, mis on olnud Eestis tavalised juba viimased aastakümned.

C-nimekirja haigused

Veiste ja sigade salmonelloosid

Võrreldes lindudega on veistel ja sigadel salmonelloosi diagnoositud oluliselt harvemini (sigadel 1 juht, veistel 4 juhtu). Tähelepanuväärne on, et veistel on diagnoositud salmonelloosi sagedamini kui sigadel. Kuigi tegemist ei ole süstemaatiliselt kogutud materjaliga, mistõttu ei saa saadud tulemuste põhjal teha lõplikke järeldusi salmonellade leviku kohta, viitavad olemasolevad andmed veisekarjade suuremale tabandusele. Kuna kõik salmonella liigid on potentsiaalselt haigusetekiitajaks inimesel, tuleb veisekarjade salmonella tabandust kindlasti arvestada toorpiima jaemüügis turustamise lubade väljastamisel. Kuigi salmonellad ei koloniseeri reeglina udarat, ei saa välistada salmonellade sattumist piima sekundaarse kontaminatsioonina väliskeskonnast. Seetõttu peaksid karjad, kust müüakse toorpiima otse tarbijale, olema uuritud salmonella infektsiooni suhtes ning toorpiima müük lubatud vaid salmonella vabadest karjadest.

Serotüüpidest isoleeriti 1998. aastal veistel *S. dublin* (kolm juhtu), sigadel *S. typhimurium* (kolm juhtu).

Veiste viirusdiarröa/mukooshaigus.

Veiste viirusdiarröa riiklikud tõrje meetmed on sarnaselt IRT tõrjega suunatud KSK pullide sperma ohutuse tagamisele. Sel eesmärgil uuriti KSK pulle ning noorpullikasvandustesse viidavaid loomi viiruskandvusele. Nimetatud uuringute tulemusena positiivseid loomi ei avastatud. Seejuures on aga probleemiks noorpullikasvan-

dusse viidavate loomade vanus.

Majanduslikel põhjustel soovitakse seda teha võimalikult varakult. See muudab aga küsitavaks antigeeni-ELISA uurimise tulemused, kuna maternaalsed antikehad takistavad nii viiruse isoleerimist kui antigeeni määramist verest. Nimetatud probleemi lahenduseks on kavas 1999. aastal kasutusele võtta polümeraas-ahelreaktsioon viiruse geenide määramiseks uuritavas materjalis.

1998. aastal avastati veiste viirusdiarröa viiruskandvus kahel Hollandist imporditud tõumullikal. Üks neist osutus hilisemal uurimisel püsiinfitseeritud loomaks. Viiruskandjate loomade import sai võimalikuks tänu Eesti seadusandluse puudlikkusele, mis nõuab vaid kliinilise mukooshaiguse puudumist karjas, kust loomad pärinevad. Teadaolevalt esineb mukooshaigus maksimaalselt vaid 2% infitseeritud loomadest ja VVD viirus levib enamasti mukooshaigust põhjustamata. Samas moodustavad VVD viirusinfektsioonist tingitud kahjustused mukooshaigusega seonduvad kahjud vaid murdosa.

Muud haigused

Sigade enzootiline pleuropneumoonia (EPP)

Sigade EPP e. respiratoorne mükoplasmoos on põhjustatud *M. hyopneumonia* infektsioonist.

Eestis rakendatakse EPP suhtes meetmeid aretuskarjades. 1998. aasta uuringud VTL-s näitavad, et infitseeritud karjade osakaal püsib samal tasemel (ca 60%) võrreldes paari viimase aastaga, ehkki on teada ka uusinfitseeritud aretuskarju. Kokku on 1998. aastal uuritud karjadest 67% osutunud positiivseks. Seejuures tuleb arvestada, et uurimise all oli märkimisväärne arv nn. tootmiskarju, mis võis oluliselt tõsta tabandunud karjade protsenti.

Veiste ebarõuged e. lüpsja sõlmekeste haigus (VER)

Veiste ebarõugeid põhjustab veiste ebarõuge viirus (*pseudocowpox virus*) Parapox viiruste

perekonnast. Haigus on laialdaselt levinud Lääne-Euroopas. Eesti kohta täpsed andmed varasemast ajast puuduvad. Tartu Maarjamõisa polikliiniku nakkushaiguste kabineti meedikutele puudusid samuti andmed haiguse levikust Eestis. 1998. aasta sügisel täheldati viiruse ulatuslikku levikut ning lehmade ja nendega tegelevate inimeste haigestumist praktiliselt kõikjal Eestis. VTL-i Tartu osakonna viroloogia laboris tuvastati rõugeviirusele omaste struktuuride olemasolu lehmade udaral tekkinud villikeste sisust tehtud ägepreparaadis, mida värviti hõbetamise meetodil (Marozovi värv) ning mikroskopeeriti valgusmikroskoobiga (900x suurendus, immersioonõli). Arvestades laboruuringu tulemusi, haiguse tunnuseid, kulgu ning epidemioloogilisi andmeid võib väita, et tegu on just VER-ga.

Nagu näitas läbiviidud epizootoloogiline uuring on sarnast haigestumist väiksemas mastaabis esinenud Eestis juba paaril viimasel aastal. Tõenäoliselt tänu vihmasele suvele ja sügisele omandas viiruse levik nüüd aga epideemia mõõtmed.

Kokkuvõtteks

Kindlasti ei pretendeeri siin toodud analüüs absoluutsele tõele. Kindlasti on jäänud puudutamata mitmed Eesti oludes olulised haigused. Siiski loodavad autorid, et loomaarstid leiavad siit huvitavat informatsiooni, mis aitab neid nende igapäevatoos ning on ühtlasi osa teabest, mida iga loomaarst peab valdama. Ühtlasi oleksid autorid tänulikud tagasiside eest, kuidas oleks edaspidi otstarbekas labori uurimiseandmeid avaldada, st sellest loomaarstile maksimaalselt kasu tõuseks.

Tänuavaldused

Autorid tänavad kõiki VTL-i de osakondade juhatajaid Ene Angerit, Maarja Kristjanit, Eda Laasi, Allan Metsa, Imbi Nurmojat ja Olav Reha ning nende näol kõiki laboratooriumide töötajaid, kes olid seotud aastaaruande kokkupanemisega osakondades ning kelle esitatud aruannete põhjal käesolev kokkuvõte on koostatud.

Ravimid ja meetodid

Doramektiin — uus endektotsiid parasitaarhaiguste tõrjeks

Toivo Järvis

EPMÜ loomaarstiteaduskond

Eestis on keskmiselt 30—80% sigadest olnud invadeeritud parasiitidega, seejuures 2/3 neist kahe või enama parasiidiliigiga, nende hulgas enterohelmitidega. Sigade rahuldava söötmise ja pidamise puhul põhjustavad sooleparasiidid kliinilist haigestumist ja suremust harva, kuid isegi mõõduka invasiooni korral väheneb võõrdepõrsaste massi-iive vähemalt 10% võrra. Keskmisteks juurdekasvukadudeks on saadud askarioosi puhul 14,8%, ösofagostoosi puhul 21,2% ja trihhotsefaloosi puhul 19,9%. Askarioosi, trihhotsefaloosi ja ösofagostoosi koosesinemisel on juurdekasvukadu olnud 29,1%.

Eestis on sigadel levinud viis ümarussiliiki: seasolge *Ascaris suum* ja seastrongüloid *Strongyloides ransomi* peensooles, sea sõlmpihlased *Oesophagostomum dentatum* ja *O. quadrispinulatum* ning sea piuguss *Trichocephalus suis* jämesooles. Esineb ka kopsuusse (prk. *Metastrongylus*). Lestaliste (*Acarida*) seltsi parasiitidest on sigadel laialdaselt levinud süüdiklest *Sarcoptes scabiei*, putukate (*Insecta*) klassist nügivad sigadel sageli seatäi *Haematopinus suis* ja päris-kärblased (*Muscidae*).

Veiste ümarussidest esinevad kõikjal pihlased e. strongüliidid: veise sõlmpihlane *Oesophagostomum radiatum*, veise kõõrpea *Bunostomum phlebotomum*, suur libedikuuss *Haemonchus contortus*, vasika sõlmuss *Ostertagia ostertagi*, peenpihlane *Trichostrongylus axei*, *Nematodirus filicollis*, *Cooperia oncophora*, vasika kopsuuss *Dictyocaulus viviparus* jt. Piugussilistest tabandavad veiseid *Trichocephalus ovis* jt. ning veise juuss *Capillaria bovis*. Varbussilistest

esineb veistel lambastrongüloid *Strongyloides papillosus* ja solkmelitest vasikasolge *Neosascaris vitulorum*. Veiste akarooside ja entomooside hulgas on Eestis levinumad sügelistõved (demodikoos, psoroptoos, sarkoptoos, koriooptoos), täid (suur veisetäi *Haematopinus eurysternus*, väike veisetäi *Solenopotes capillatus*, vasikatäi *Linognathus vituli*), väivid (veiseväiv *Damalinia bovis*), veise nahakiinid (*Hypoderma bovis*) ja ajutised verdimevad ektoparasiidid.

Loomade lüljalgsed parasiidid tekitavad parasitoose (sügelistõbesid, täitõbesid, kiinimuhktõbe), imevad loomadelt verd, põhjustavad torgetega valu, tekitavad nahakihelust, rahunust, süstivad torkekohta mürgist sülg (puugid, täilised, pistesääsklased, pihukad, kihulased, päris-kärblased, parmlased, raudkärblased, kanalest, kirbud), toituvad nahakõõmast ja karvadest (kõõmalestad ja väivilised), siirutavad infektsioonhaiguste tekitajaid (puugid ja putukad) ning kahjustavad (piima- ja lihasaadusi ning nahku (kärbsed, nahanäkid, teesklased, koid). Lüljalgsete hulgas on ka rohkesti teiste parasiitide vahe- ja lisaperemehi. Lüljalgsete kahjustav toime väljendub saadava toodangu hulga ja selle kvaliteedi alanemises. Nii on sügelised põhjustanud emisest võõrutatud põrsaste arvu vähenemist keskmiselt 0,6% võrra perekonna kohta, ööpäevase kaalu iibe vähenemist 9,2—12,5% võrra ja sigade tapakaalu alanemist 5,8 kg võrra lihakeha kohta. Samas on 8,6 päeva võrra pikenenud nuumamisperiood ja 9,4—12,5% võrra vähenenud söödaväärindus.

Toimemehhanismi alusel jagunevad anthelmintikumid viide suure-

masse rühma ja üheksasse alarühma. **Avermektiinid** on keeruka molekuli- chitusega antibiootikumid, millel on tugev toime nii ümarussidesse kui ka lüljalgsetesse parasiitidesse. Nende siiani kõige levinum toimeaine **ivermektiin** avastati 1979. aastal ja jõudis ravimiturule kaks aastat hiljem. Sellest peale on toimunud plahvatuslik uurimistöö laienemine selles suunas. Praegu on avermektiinid kõige kiiremini progresseeruv anthelmintikumide rühm. Neid toodetakse pinnasekiirikseene *Streptomyces avermitilis*e fermenteerimisel. Avermektiinide rühma toimeained on abamektiin, ivermektiin (*Avomec*, *Equalan* jt.), moksidektiin (*Moxidectin*, *Cydectin*), milbemütsiin D (*Interceptor* jt.) ja doramektiin (*Dectomax* jt.).

Käesoleva kirjutise eesmärgiks on tutvustada loomaarstidele doramektiini kui uut endektotsiidi parasitaarhaiguste tõrjeks.

Doramektiin on valkjast pulber molekulivalemiga $C_{30}H_{74}O_{14}$.

Toimemehhanism

Doramektiini toimemehhanism on seotud parasiidi rakuseinte läbilaskvuse suurenemisega kloriidioonide suhtes ja närviimpulsside ülekande pidurdamisega parasiidi sünapsides gammaaminovõihappe liia tõttu. Parasiiti tabab lõtv paralüüs, mille tulemusena ta hukub või eritatakse peremeesorganismist ja hukub seejärel.

Kõik avermektiinid on imagoosiidse ja larvotsiidse toimega ning toimivad nii ümarussidesse kui ka lüljalgsetesse parasiitidesse (putukad ja lestalised). Loomade ja inime-

se närvitalitlusele ei mõju avermektiinid kahjustavalt, kuna imetajate närvisüsteem on teistsuguse chitusega.

Farmakokineetika

Doramektiinil on võime säilitada kõrge plasmakontsentratsioonid pikemaks ajaks võrreldes teiste avermektiinidega. Võrdluskatses ivermektiiniga saavutati maksimaalne plasmakontsentratsioon üheaegselt (2,5 päeva pärast manustamist). Küll aga oli doramektiini puhul maksimaalne plasmakontsentratsioon oluliselt kõrgem ja eliminatsiooni poolväärtusaeg pikem (vastavalt 5,7 päeva ja 4,2 päeva). Ravimi farmakokineetilistest omadustest tingitud pikaajaline toime organismis võimaldab töödeldud loomi kaitsta nakkusest pikema aja jooksul pärast manustamist — kuni üks kuu.

Toksilisus

Tavaannusest kuni 25 korda suurem doos ei ole põhjustanud ühekordsel manustamisel sigadel ja veistel kõrval-

nähte.

Näidustus, annus, manustamine

Doramektiini õlilahus on näidustatud nii loomade raviks kui profülaktikaks maosooletrakti- ja kopsuümarrusside, lestade ja putukate tabanduse korral (vt. eespool).

Toimeaine annuseks on 0,3 mg/kg KM sigadele (1 ml õlilahust 33 kg kehamassi kohta) ja 0,2 mg/kg KM veistele (1 ml õlilahust 50 kg kehamassi kohta) ühekordselt.

Süstitakse kaelalihastesse (sigadele) ja naha alla või lihastesse kaela- või õlapiirkonnas (veistele). Järgida tuleb pakendi etiketil esitatud nõudeid. Õlilahuse temperatuuri langemisel alla +5 °C muutub see viskoosseks ja süstimine on raskendatud. Süstimist hõlbustab lahuse ja süstla soojendamine +15 °C-ni.

Toimetõhusus

Dektomaks on osutunud väga tõhusaks antinematoodikumiks.

Loomade dehelmintiseerimise intensefektiivsuseks (IE) on saadud 97—100%, seda nii täiskasvanud ümarusside kui ka 4. kasvujärgu vastsete suhtes. Erandiks, nagu ka teiste toimeainete korral, on piigussid (*Trichocephalus*). Nende puhul on IE olnud 87%. Ka lüljalgsete parasiitide (seatäi, lestad) tõrje on olnud väga edukas, (98—100%).

Keeluaeg, vastunäidustused

Liha kasutamise keeld inimtoiduks veise- ja lambaliha korral kehtib 35 päeva jooksul, sealihaga korral 28 päeva jooksul pärast preparaadi manustamist. Preparaati ei tohi kasutada parasiitide tõrjeks lakteerivatele lehmadele ja hiljem kui 60 päeva enne poegimist kinnislehmadele ja mullikatele. Doramektiini mõningase keskkonnohtlikkuse tõttu tuleb tühi taara hävitada.

Dektomaksi süstelahus säilitatakse kuivas ja jahedas kohas otsese päikesevalguse eest varjatuna (alla +20°C).

Eesti Loomaarstide Ühingu SUVEPÄEVAD 99

Toimumiskoht: Paunküla, Harju-maa

(Paunküla veehoidla ääres, Ardu lähedal, Tallinn-Tartu mnt. 60. km. l)

Toimumisaeg: 09.-10.07.1999.a.

Muu info: suur telkimisväljak, majakese võimalus, saun.

PEATSE KOHTUMISENI HARJUMAAL!

Infotel. 6552-600, 6552-736, 250/73-926

Enne 01.07.99 osavõtumaks 150.- kanda EÜP Andres Tuvi arvele nr. 10052006610005, märgusõna "suvepäevad", hiljem või kohapeal osavõtumaks 200.-

Koerte varajane sotsialiseerimine ja vaktsineerimine

KOMMERTSTEKST

J. Bergman

Intervet International B.V., P.O. Box 31, 5830 AA Boxmeer, Holland

Sissejuhatus

Kõik koerapidajad teavad, kui palju rõõmu võib olla koerast, kes on hea seltsiline. Vaadates koerafilme, politsei- või juhtkoeri, on raske uskuda, et nendel armastatud ja hoolitsetud koertel võib üldse olla mingisuguseid probleeme. Kuid oma pereliikmete ja sõprade seas liikudes võite kuulda, et mõnel inimesel võib olla tõsisemid raskusi koera pidamisel, või on kellelgi tulnud koerast sellepärast loobuda, et ei saadud hakkama.

Toimides õigesti, on võimalik olukorda leevendada.

Miks asjad lähevad valesti?

Peamiselt sellepärast, et me oleme õnnetuste vastu kaitsetud. Enamus koeri on viisaka käitumisega vaatamata sellele, et omanikud nendega alati piisavalt ei tegele. Teisisõnu, te võite talitada valesti ja pääseda puhtalt (mis ei ole kuigi vastutustundlik), kuid kui asjad lähevad halvasti, on koer see, keda asjata kõiges süüdistatakse. Seega, kindlustamaks end esile kerkivate probleemide vastu, tuleb toimida õigesti.

Et koerale õigesti läheneda ja teda arendada, on oluline mõista sotsialiseerimise tähtsust.

Sotsialiseerimine

Koera täiskasvanuks saamine toimub neljas faasis:

1. neonataalne periood (0-13 päev)
 - silmad ja kõrvad on veel suletud
 - reaktiivne käitumine stimuleerimise tagajärjel (N: defekatsioon lakkumise tulemusena)
 - raskustega saavutatavad kogemused
2. üleminekuperiood (14-20 päev)
 - silmad ja kõrvad on avatud
 - algab maailma avastamine
 - areneb võime omandada kogemusi
3. sotsialiseerumise faas (4-12 nädal)

Selle mõistega kirjeldatakse protsessi, kus kutsikad tutvuvad nendega, kellega neil tuleb koos üles kasvada ja elada, nagu näiteks: inimesed, teised koerad, kassid jne. Seetõttu on hea, kui kutsikas kohtub sel ajal võimalikult erinevas vanuses inimestega. See on ka selline aeg, mil kutsikas õpib ära oma koha ühiskonnas ning omandab ka reeglid, millest ta peab hakkama kinni pidama.

Sellel õppeperioodil on kutsikale toeks tema ema, pesakonna kaaslased ja teised karja liikmed. Et kutsikas sotsiaalselt hästi areneks, peavad seda protsessi jätkama need perekonnad, kuhu kutsikad edasi elama lähevad.

Selle perioodi esimesel poolel on loom uutele kogemustele väga avatud. Perioodi teisel poolel muutub loom uute teadmiste omandamisel järk-järgult tõrksamaks.

4. juveniilne faas (3-6 kuu)

Kohustused ema suhtes vähenevad järk-järgult. Pärast 16 elunädalat kujuneb välja looma positsioon karjas.

Varajase sotsialiseerimise ja varajase vaktsineerimise mõiste

Kutsikaiga on koera arengus otsustava tähtsusega. Sel perioodil tuleb kutsikal läbi teha ka vaktsineerimisprogramm parvoviirusinfektsiooni, infektsioosse hepatiidi, leptospiiroosi ja koerte katku vastu. Vaktsineerimisperioodil ei lasta kutsikat tavaliselt majast ega aiast kaugemale, mis on immuunsuse kujunemisel küll oluline, kuid sotsialiseerimise seisukohalt on see kindlasti ebasoovitav (kutsikas saab vähe kogemusi).

Aretajad saavad selle probleemi lahendamiseks küll palju ära teha, kuid mida varem pärast kutsika 6 nädala vanuseks saamist uus omanik temaga tegelema hakkab, seda parem. Sellisel juhul saab kutsikas areneda oma uues keskkonnas julgeks ja hea temperamendiga koeraks. Eelnimetatud põhjustel tuleks kutsikad immuniseerida noores eas. Selleks ei sobi aga mitte kõik vaktsiinid.

kutsikate vanus	%
6 nädal	85
9 nädal	95
12 nädal	100

	Kontrollrühm, keda ei vaksineeritud	Intervet	Pfizer	Fort Dodge
6 nädal	0%	54%	0%	0%
9 nädal	0%	100%	0%	18%
12 nädal	0%	100%	50%	84%

Immuunsuslünk

Esimestel elunädalatel ei ole kutsika organism immunokompetentne, ega suuda antigeenidele vastavalt reageerida. Sellel ajal on kutsikal passiivne immuunsus, mille tagavad emalt saadud antikehad.

Esimese 24-48 elutunni jooksul imenduvad kutsika soolestikus ternest saadud antikehad, mis liiguvad sealt edasi kutsika vereringesse. Neid antikehi nimetatakse maternaalseteks e. emalt pärit antikehadeks (edaspidi MA). Paari nädala pärast on kutsikas võimeline reageerima bakteritele ja viirustele oma immuunsüsteemiga. See reaktsioon koosneb kolmest komponendist:

1. vere valgelibled jagunevad ja muutuvad antikehi produtseerivateks rakudeks, mille tagajärjel tõuseb antikehade kontsentratsioon
2. ülejäänud valgelibled jaguneva ja muutuvad rakkudeks, mis lahkuvad vereringest ning asuvad lõhustama antigeene, mis on lokaliseerunud kudedes
3. kolmanda kategooria moodustavad nn. mälorakud. Need rakud tunnevad sarnase antigeeni kiiresti ära. Kui loom nakatub haigustekitajaga, tunnevad need rakud antigeeni ära ja elimineerivad selle kiiresti organismist.

Vaksineerimisega kaasneb järgnev reaktsioon.

Nagu eelpool öeldud, kaitsevad kutsikat esimestel elunädalatel emalt saadud antikehad. Nende tiiter langeb lineaarselt. Kui antikehade tiiter langeb HI testis alla 80, on kutsikad vastuvõtlikud parvoviirusele. Mis tähendab seda, et kutsikad tuleb vaksineerida enne, kui antikehade tiiter langeb alla 80.

MA ei ole ainus infektsiooni vastane kaitse. Nakatumist võib vältida ka

vaksineerimisega. Enamuse vaktsiinidega võib kutsikaid vaksineerida siis, kui MA tase on alla 20. Sellest võib järeldada, et on üks periood, kus kutsikad ei ole enam MA poolt kaitstud ja vaksineerida on liiga vara. Seda perioodi nimetatakse immuunsuslünkaks.

Parvo komponendist Interveti vaktsiinis

Intervet töötab immuunsuslünka täitmiseks välja parvovaktsiini. Selle tootmiseks kasutasid nad patenteeritud viirusetüve C 154.

Vaktsiini valmistamiseks passeeritakse viirustüve mitmeid kordi läbi rakumekultuuride. Enamikku parvovaktsiini tüvesid passeeritakse 100 või rohkem kordi. Tänu tüve 154 c turvalisusele oli võimalik valmistada ohutu vaktsiin passaapi tasemel 40.

Spetsiaalse kultiveerimistehnika abil valmistatakse tüvest kõrge antikehade tiitriga vaktsiin.

Kõrgevaliteetne parvo viiruse tüvi põhineb kolmel iseloomulikul omadusel:

- spetsiifiline tüvi
- väike passaazide arv
- kõrge tiiter

Laboris tehtud katsed tõestavad, et selle vaktsiini abil on võimalik täita immuunsuslünk.

Vaksineerimisjärgne immuunvastus:
6 nädalaselt 75%
9 nädalaselt 95%
12 nädalaselt 100%

Interveti vaktsiiniga on tehtud erinevaid võrdlevaid katseid. Ühe sellise tulemused toome ära alljärgnevalt.

Katses kasutati Interveti vaktsiini, Vanguard'i (Pfizer) ja Duramune'i

(Fort Dodge). Loomi vaksineeriti 6,9 ja 12 nädala vanuselt. Tabelis on ära toodud katsetulemused-immuunvastus protsentides.

Katsetulemused näitavad, et parima kaitse noores eas annab Interveti vaktsiin, kusjuures viimane vaksineerimine on 12 nädalaselt.

Katku komponendist Interveti vaktsiinis

Tegemist on samuti kõrge tiitriga vaktsiiniga, mis on valmistatud Onderstepoort tüvest. Seda on samuti kutsikatel testitud. Tabelis on ära toodud vaktsiinile immuunvastuse andnud kutsikate arv protsentides.

Interveti vaktsiinis Nobivac® Puppy DP, mis on spetsiaalne vaktsiin kutsikatele, on kombineeritud mõlemad tüved.

Kokkuvõte

Oluline on alustada koerte vaksineerimist parvoviiruse ja katku vastu nii noorelt, kui võimalik.

Nobivac® Puppy DP vaktsiiniga võib kutsikaid vaksineerida alates 6. elunädalast. Nii suletakse immuunsuslünk täielikult.

Pärast viimast vaksineerimist, 12. elunädalal, on kutsika immuunsüsteem võimeline reageerima 100% liselt nii parvoviirusele kui katkule. Seda vaktsiini kasutades saab kutsikad nende uutele omanikele varem kätte anda. Tänu kahe olulise haiguse vastasele kaitstusele on kutsika sotsialiseerimisega võimalik alustada nooremas eas, kui tavaliselt.

Tõlkinud **Liina Laaneoja**

Vetaraxoid ja nahahaigused

KOMMERTSTEKST

Marti Lasn

väikeloomaarst
AS Dimela

Teoreem: Vetaraxoid on enamiku nahahaiguste ravis asendamatu.

Eeldus: 1 tbl. = 10g hüdroksüsiin hüdrokloriidi + 5 g prednisolooni.

Väide: Vetaraxoid on efektiivselt

Tõestus: Enamiku koduloomade nahahaiguste ravis on glükokortikoididel otsustav osa.

Glükokortikoidid on näidustatud:

- allergiliste dermatooside
- kontaktdermatiitide
- naha tabandumisega kaasnevate autoimmuunhaiguste (pemfigus, pemfigoid, lupus erythematosus, eosinofiilne granulomatoos)
- püotraumaatiliste dermatiitide (hot-spot) raviks.

Paljude nahahaigustega kaasneb neutrofiilide infiltratsioon pealiskihelise ja/või pärisnahas.

Kortikosteroididel on väga suur võime stabiliseerida neutrofiilides lüsoosoomide membraane, seega väheneb dermatiiti põhjustavate ensüümide eraldumine. Kõrgetes doosides glükokortikosteroidide kasutamine pärsib naha paranemist takistavate fibroblastide teket. Glükokortikosteroidid takistavad endogeenselt tekkinud ühendite, nagu histamiin ja komplement eraldumist.

Lisaks kõikidele pooltargumentidele on glükokortikosteroididel ka väga palju ebasoovitavaid kõrvalmõjusid ja seepärast tuleb ravi alustamisel läheneda igale patsiendile individuaalselt. Glükokortikosteroididest tingitud kõrvalmõjude vältimiseks on veterinaardermatoloogid välja töötanud kindlad põhimõtted.

1. Ole kindel diagnoosis. Glükokortikosteroidide kasutatakse üldiselt kiheluse vähendamiseks. Kiheluse põhjuseks võivad olla väga paljud haigused ning seepärast püüa jõuda algpõhjuse jälile.

2. Kliinilise efekti saavutamiseks kasuta kõige väiksemat steroidide doosi. Doosi määramisel peab igale patsiendile lähenema individuaalselt, arvestades haiguse olemust, võimalike kõrvalmõjusid, looma üldseisundit.

3. Kliinilise efekti saavutamiseks kasuta väikseima võimsusega steroide. Steroidide võimsusskaala algab hüdrokortisoonist ja lõpeb fluokinoloon atsetoniidiga. Võimsad glükokortikosteroidid jäta alati reservi väga tõsiste haiguste raviks.

4. Vastavalt haiguse ägedusele vali õige steroidide manustamisviis. Manustamisviis sõltub suuresti ravitavast nahahaigusest, muutuste ulatusest, looma temperamendist ja omanikust. Süstitavaid või suukaudseid steroide kasutatakse juhtudel, kui muutused on mitmekordelised ja/või asuvad naha sügavamatesse kihtidesse, hõlmavad suurt nahapiirkonda (hot-spot) ning tabandumisega kaasneb tugev kihelus või on näidustuseks immuunosupressioon. Ainult toopiline ravi on tõhus üksikute pindmiste nahavigastuste ja nõrga kiheluse korral.

Hüdroksüsiin hüdrokloriid kuulub H1 retseptoreid blokeerivate ravimite rühma. Tõestatud on H1 retseptoreid blokeerivate antihistamiinikumide efektiivne toime atoopiast ja ülitundlikkusest tingitud kiheluse vältimiseks.

Hüdroksüsiin hüdrokloriid on näidustatud kiheluse urtikaaria e. nõgeslööbe erinevat tüüpi dermatiitide märgkeemide ägeda eksematoosse kõrvalmõjude putukahammustuste raviks.

Hüdroksüsiin hüdrokloriid stabiliseerib tüvirakke ja vähendab allergiat põhjustavate mediaatorite eraldumist vastuseks antigeensetele ärrititele. Hüdroksüsiini peamiseks negatiivseks kõrvalmõjudeks võib olla mõningane uimasus ja sedagi vaid monopreparaadina kasutades. Tähelepanu tasub pöörata asjaolule, et mädase nahapõletiku e. püoderma väljaarenemise korral antihistamiinsete ravimite tõhus toime väheneb või kaob hoopis. Sellises olukorras tuleb esmalt kontrolli alla saada püoderma.

Hüdroksüsiinil ja prednisoloonil on sünergistlik toime ning kortikosteroidide kombinatsioon antihistamiinsete ravimitega võimaldab vähendada prednisolooni doosi kuni 30%. Tänu sellele on võimalik saavutada kontroll atoopiast ja ülitundlikkusest tingitud nahahaiguste üle pikkadeks aastateks, vähendades oluliselt prednisoloonist tulenevaid kõrvalmõjusid. Senine pikim ravikuur Vetaraxoidiga on kestnud 6 aastat. Tulemus, mis kindlasti tasub ületamist!

M.O.T.T.

Kasutatud kirjandus:

H. R. Adams *Veterinary Pharmacology and Therapeutics 7-th Ed., 1995*

Graig Griffin *Current Veterinary Dermatology, 1993*

Loomaarstiteaduskonnas

MAGISTRIÕPPE PLAAN

Magistrandid:

Juhendajad: prof. M.Rei, dots. A.Kolk, lektor J.Pärn

Teaduskond: loomaarstiteaduskond

Instituudid: lihainstituut, morfoloogia, füsioloogia ja patoloogia instituut, piimainstituut

Eriala: toiduhügieen ja veterinaarkontroll

Taotletav kraad: kutsemagister toiduteaduse erialal

Õppeaeg: 2 aastat

Õppetöö maht: 80 ainepunkti (AP), sh. õpinguid 39 AP

Kinnitatud EPMÜ loomaarstiteaduskonna nõukogus 09. okt. 1998. a. protokoll nr. 6

ÕPPEPLAAN

Ainekursus	Maht, AP	1. õppeaasta		2. õppeaasta	
		sügis	kevad	sügis	kevad
ÜLDÕPE					
Informaatika I	3,0		A		
Interneti kasutamine	1,0		A		
Inglise/saksa keel	5,0	X	X	X	E
Kokku	9,0				
ERIALAÕPE					
Toiduhügieeni üldkursus	1,0	A			
Toiduainete seadusandlus	2,0	X	A		
Toiduohutus	3,5	E			
Toiduainete konserveerimise ja säilitamise tehnoloogia	2,0	A			
Toiduainete mikrobioloogia	4,0	X	E		
Piimatoodete tehnoloogia ja tootmise hügieen	3,0	X	E		
Lihatoodete tehnoloogia ja tootmise hügieen	3,0	E			
Kvaliteediõpetus	3,0	E			
Aia- ja põllusaaduste kvaliteet ja standardid	3,5	E			
Toksikoloogia		A			
Eriala- ja pedagoogiline praktika	3,0	A			
Kutseksam	1,0		E		
Kokku	30,0				
Õpe kokku	39,0				
MAGISTRITÖÖ	41,0		X	X	X
Kõik kokku	80,0				

MAGISTRANTUUR

toiduhügieeni ja veterinaarkontrolli erialal

01.sept.1999-31.aug.2001

Vastu võetakse 10 veterinaarmeditsiinilise kõrgharidusega isikut konkursi korras.

Esitatavad dokumendid:

- avaldus Eesti Põllumajandusülikooli rektori nimele,
- kõrgharidust tõendava diplomi ja hinnete lehe koopia koos originaalidega,
- soovitus(ed) EPMÜ loomaarstiteaduskonna nõukogult või erialaspetsialistidelt,
- 4 passipilti.

Dokumendid tuleb esitada EPMÜ loomaarstiteaduskonna dekanati kuni 15. augustini 1999. Magistrantuuri lõpetamisel kaitstakse magistritööd (väitekiri või arendusprojekt) ja omistatakse kutsemagistri kraad toiduteaduse erialal. Soovi korral on võimalik õppekava täiendada teadustöö metoodika (3 AP) ning pedagoogika alustega (2 AP) ja kaitsta teadusmagistri kraad.

Täiendav info: A. Kolk Narva mnt. 84-403

Kroonika

Väikeloomaarstid Norramaal

11.—14. märtsini toimus Lillehammeris FECAVA ja Norra Väikeloomaarstide Seltsi poolt korraldatud liigesehaiguste alane seminar, kus Eesti väikeloomaarstidest osalesid Garri Tralman, Kristo Klaassen, Ranno Viitma ja Marti Lasn. Kuna kursuse toimumiskohaks oli trollidema üks kuulsamaid kantse, siis oli kõigile osalejatele jäetud võimalus ka talverõõmude nautimiseks nii suusamäel kui murdmaarajal. Siiski ei saa pidada reisi peaesmärgiks Norra lumiste nõlvade mõõtmist, vaid hoopis enesetäiendamist liigesehaiguste valdkonnas. Kogu kursuse materjali edasiandmiseks jääb ühest ajakirja numbrist väheseks ja seepärast annaksin vaid põgusa ülevaate.

Nagu alguses mainitud, toimus üritus olümpialinnas Lillehammeris ja oma ülesehituselt andis paralleele tõmmata meilgi toimuva veterinaar-konverentsiga, kuigi selleks oli vaja teatav hulk kujutusvõimet. Peasponsoriks oli Pfizer ning oma väljapane-

kutega olid esindatud teisedki Norra väikeloomaarstide jaoks tähtsad firmad nagu Schering-Plough, Boehringer Ingelheim, Thorsen AS, Leo Animal Health jt.

Kursuse peaesinejaks oli tunnustatud liigesehaiguste spetsialist Inglismaalt professor David Benett, kes oma loengusarjas käsitles liigeste arenguhäireid alates osteokondroosist ja puusa düsplaasiast lõpetades kaasasündinud luksatsioonidega; andis ülevaate liigesehaiguste klassifikatsioonist ja valgustas praegu kasutusel olevaid raviskeeme ning suundi tulevikuteraapias.

Kursuse üks päev oli täielikult pühendatud artroskoopiale ja esinejaks professor H. van Bree Hollandist. Loeng oli põhjalik, ilmetatud videomaterjalidega ja ilmselt paljudele kohalolijatele küllaltki uudne, sest artroskoopia väikeloomapraksises ei ole väga laialt levinud. Tõenäoliselt on kuuldu-nähtu ka Eesti jaoks homme muusika, sest piirid seab eelkõige apa-

ratuuri maksumus, spetsiaalse koolituse kõrge hind ja patsientuuri vähesus.

Lisaks mainitud põhiteemadele anti ülevaade veel puusa ja küünarliigese düsplaasiaravi edusammudest Põhjamaades ja Euroopas, käsitleti valu ja sellega kaasnevat muutusi organismis ning peatuti põgusalt ka alternatiivmeditsiini valdkonda kuulaval nõelravil.

Neli päeva kestnud kursused võttis väga täpselt kokku ürituse üheks peaorganisaatoriks olnud professor Jorunn Gröndalen: "Tähtis on panna täpne diagnoos ja vastavalt sellele määrata sobiv ravi ning edu ei jää tulemata". Tõenäoliselt kehtib selline mõtete tera terves veterinaarias, mitte ainult liigesehaiguste valdkonnas.

Marti Lasn
väikeloomaarst
AS Dimela

90 aastat professor R. Säre sünnist

15. veebruaril möödus 90 aastat Eesti Põllumajandusülikooli loomaarstiteaduskonna endise õppejõu, kirurgia professori veterinaariadoktori Rudolf Säre sünnist. Ta on teiseks eesti soost professoriks ja teadusdoktoriks loomaarstiteaduskonna ajaloos kirurgia alal.

R. Säre sündis Tartus. Alghariduse omandas Tartu 8.-s, Kastre-Võnnu ja Maarja-Magdaleena algkoolis. 1928. aastal lõpetas ta Tartus Reaalgümnaasiumi ja 1934. aastal Tartu Ülikooli Loomaarstiteaduskonna (cum laude).

Alates 1934. aastast kuni elu lõpuni oli R. Säre elu ja tegevus seotud loomaarstiteaduskonnaga. Algul töötas ta loomahistoloogia ja -embrüoloogia kateedris assistendina, 1937. ja 1938. a. oli ülikooli stipendiaat, viibides ka Rootsis ja Taanis ning täiendades end hobuserautuse ja kabjahaiguste alal. 1.06.1938 a. kinnitati R. Säre Tartu Ülikooli Loomaarstiteaduskonna õpetatud sepa kohusetäitjaks ja õppesepik- oja juhatajaks. 21.06.1940 aastast alates asub ta tööle dotsendina kirurgia kateedris ja 1.02.1957 aastal professorina kirurgia ja sünnitusabi kateedris.

Oma rohkem kui 45-aastase pedagoogilise tegevuse kestel õpetas R. Säre operatiivkirurgiat koos topograafilise anatoomiaga, üld- ja erikirurgiat, ortopeediat ning histoloogiat. Professor

oli teaduskonna üks tunnustatumaid pedagooge. Tema loengud ja praktikumid olid sisukad ja süsteemikindlad, alati põhjalikult ette valmistatud, esitatud selgelt ja arusaadavalt.

Doktoridissertatsiooni teemal "Koduimetajate sapipõie limaskesta reljeef, epiteel ja näärmed" kaitses R. Säre 1934. aastal. Selleaegsete tingimuste tõttu tuli töö uuesti kaitsa — see toimus 1946. aastal TRÜ Õpetatud Nõukogu ees, kus talle omistati teistkordselt veterinaariadoktori teaduslik kraad.

R. Säre poolt on avaldatud ligi 90 teaduslikku artiklit, õpperaamatuid ja peatükke õpperaamatutes. Need käsitlesid peamiselt veterinaarortopeedia, jäsemehaiguste ja operatsioonimeetodite küsimusi. Eriti tuleks esile tõsta kahte õpikut: "Kabja- ja sõratervis- h o i d . H o b u s e r a u t a m i n e (1956 a. - 260 lk.) ja Veterinaarkirurgia" (1975 a. - 605 lk.).

Prof. R. Säre juhendas kuut kandidaadidissertatsiooni, mis ka edukalt kaitsiti. Peale selle juhendas ta arvukalt üliõpilaste teaduslikke töid ja diplomitöid.

Eraldi tuleb märkida R. Säre suurt tööd seppade-hobuserautajate ettevalmistamisel. Tema poolt juhendatud kursustel tema teadmisi täiendasid rohkem kui 600 seppa-hobuserautajat.

prof. R. Säre

R. Säre oli hinnatud lektor ka kõigil täienduskursustel.

Iseloomult oli R. Säre sirgjooneline, kohusetundlik ning alati abivalmis kolleeg. Oma tegemistes oli ta täpne ja põhjalik, kohuse- ja distsipliinitunne olid talle sisemisteks vajadusteks. R. Säre iseloomulikumateks omadusteks olid tema hea tuju, optimism ja huumorimeel.

Professor Rudolf Säre on maetud Raadi kalmistule.

Kirurgia õppetool

KAAK
D I S A I N

kirjastamine
internetilehed
reklaamtrükised

TEL/FAX 27 402 049 farmax@kodu.ee 51009 Tartu Jaama 56

Boris Gavronski

14.12.1934—25.02.1999

Boriss Gavronski sündis Valgas, kus sai alg- ja keskhariduse. 1953—1958.a. õppis EPA-s, mille lõpetas veterinaararstina.

Esimene töökoht oli tookordses Rakvere rajooni Annikvere veterinaarjaoskonnas, siis Haljala kolhoosis, seal juba ka majandijuhina. Alates 1967. aastast on Boris Gavronski nimi olnud seotud Väike-Maarja kolhoosiga, selle esimehena, aga ulatuslikumalt paik-konda hõlmava agrofirma "Pandivere" juhina.

Kümmekond aastat tagasi tabas Boris Gavronskit ootamatult raske haigus, mille ta erakordse tahtejõuga suutis üle elada ja pöördus aastateks aktiivsesse ellu tagasi.

Mälestuskilde kolleegist üheaegselt käidud teelt

Boris Gavronski, võttis peale EPA veterinaaria teaduskonna lõpetamist 1958. aastal vastu tookordse Annikvere veterinaarjaoskonna juhataja ametikoha. Annikvere koolis (omaaegne Annikvere kihelkonna kool) asus õpetajana tööle ka tema abikaasa. Veel oli see aeg, kus iga noor loomaarst oli vajalik ja oodatud.

Peale esmase ametliku tutvustamise on jäänud meelde üks talvine öö, kus õppisin noort kolleegi lähemalt tundma. Nimelt helistas Boris mulle koju, kas mul ei oleks võimalik tulla nõu ja jõuga abiks raske sünnituse juurde. Kuna minu abikaasa Valdar Parve oli olnud nii tugevam kui ka oskajam sünnitusabis, sõitsime mõlemad. Laudas töötasid mehed (V. P. ja B. G.) ühel nõul ja edukalt, mulle jäi assistendi ülesanne.

Miks ma sellest kirjutan? Sest hilisemas elus oli just Boris Gavronski ise

nõu ja abiküsimiste suhtes mõistev ja heatahtlik ja tal oli ka selleks palju võimalusi oma laiahaardelises tegevuses. Tookord oli aga tegemist usaldusega vanemate kolleegide suhtes ja soov õppida, puudus hirm jagatava tunnustuse pärast või võimaliku alavääristamise ees. Ei ole väga tavaline, et noored kolleegid küsivad nõu ja abi, kuigi see kollegiaalselt võiks olla iseenesest mõistetav.

Aktiivse ja toimeka loomaarsti kutsus peatselt Haljala kolhoos oma teenistusse. Selles edumeelses majandis algas tema majandusalane juhtimistegevus. Kuna tema töö osutus tunnustatuks, järgnes juba iseseisev töö Väike-Maarjas, Väike-Maarja kolhoosi esimehena.

Väike-Maarja rahvas on alati olnud arvestatava kultuurilise tasemega ja iseteadev. Selle piirkonna varasem põllumajandus tugines avaratele põldudele ja haritud põllumeestele, mille tõttu paikkond oli ja on ka praegu suure potentsiaaliga. Samas ka oma probleemide ja piduritega.

Boris Gavronski esimeheks oleku ajal edenes Väike-Maarja majand kiiresti, kuid ei olnud seal puudu ka veterinaarsetest kitsaskohtadest. Oli hea jälgida, kuidas Boris kutsus Väike-Maarjasse veterinaartööle oma teada ja tuntud ülikoolikaaslased, Tyyne Tammi ja Mihkel Moisa (nüüdseks mõlemad juba aastaid manalateedel), mõlemad oma ala väga head asjatundjad ja väga töökad. Tean aga ka, et töötamine nõudliku kolleegist juhi all ei ole alati lihtne.

Üheks meelde jäävaks ja lugupidamist vääri vaks kõneluseks kadunud kolleegi Boris Gavronskiga oli arutus tema poja kutsevaliku kohta. Nimelt arutles ta järgmiselt: on elukutseid,

mille tegevusala on piiratud — teadlane, õpetaja, mingi muu kitsas tegevus. Kuid õppides veterinaariat omandab poiss (st. kolleeg Artur Gavronski) mitmekülgse hariduse, mis annab talle võimaluse hiljem spetsialiseeruda ja lõpuks tõi ta näiteks iseenda kogemuse. Võin vaid kinnitada, et nii see ongi ja arvan, et kolleeg Boris Gavronski positiivne kogemus majandusjuhina avas Rakvere rajoonis paljudele edukatele loomaarstidele tee majandusse ja juhi positsioonidele (kolleegid Hans Veermäe, Kalev Kivipalu, Erik Niin, Jaan Vinult, Jüri Gustavson, Uno Riive, Virko Varendi, Toomas Piispea, Ilmar Lani). Selline edutamine oli tookord, mil veterinaarteenistus oli küllaltki tugeva surve all, erialale omajagu au ja tunnustust lisav. See oli Boris Gavronski teene.

Väike-Maarja oma avarate põldudega ahvatles põllumajandusjuhte ja loomulikult eelkõige Boris Gavronskit ülima intensiivsuse poole, nii taime-

kui loomakasvatuses. Just selle suure intensiivsuse perioodi kestel tekkis meie (B. G. ja T. P.) vaidluste aeg. See oli tingitud Pandivere kõrgustiku vee-probleemidest. Need olid tegelikkuses üsna raskelt ületatavad. Et mitte piirata tootmist, siis meenutagem tookord-seid Boris Gavronski julgeid mõtteid kanalisatsioonitrassi ehitamisest. Väike-Maarja—Tamsalu—Tapa—Kadrina—Rakvere puhastusseedmed, mida (õnneks) realiseerima ei asunud. Tegelikkuses rajas Väike-Maarja oma aruka ja järgimist vääriva keskkon-nakaitse süsteemi. See toimib praeguse-ni ja on sageli eeskujuks võetav oma veepuhastusseedmete ja järelpuhastu-sega, milleks on kultiveeritav biovõsa Põltsamaa jõe allikate ümbruses.

Nii koostööst veterinaarias, kui keskkonnakaitstes, on üks jäävatest mälestusmärkidest kolleeg Boris Gavronskile puhta vee tilk Väike-Maarja valla lipul.

Taimi Parve
Rakvere rajooni peaveterinaar-
arst aastatel 1955—1986

In Memoriam

Boris Gavronski – in memoriam

Boris Gavronski sündis 14. detsembril 1934. a. Tartus, töölisperekonnas. Sõja ajal oli ta vanematega Tšuvassi ANSV-s, pärast sõda asus perekond elama Valga linna, kus Boris lõpetas Valga II kk. 1953. a. ja jätkas õpinguid Tartus. Õppisin Borisiga EPA Veterinaariateaduskonnas samal kursusel. Sellest ajast on ta meelde jäänud rõõmsameelse, sõbraliku ja energilise üliõpilasena, kellel oli alati hea ülevaade kaubandusest. Pärast teaduskonna lõpetamist 1958. a. suunati ta tööle Rakvere rajooni Annikvere Veterinaarjaoskonda, kus töötas kolm aastat. 1961. aastal asus Boris tööle Kungla kolhoosi

ja 1967. aastal valiti ta Kiire kolhoosis esimeheks. 1970. aastal ühines Kiire kolhoos Väike-Maarja kolhoosiga ja Boris Gavronski asus juhtima Väike-Maarja kolhoosi. Väike-Maarja kolhoosi esimehena töötas ta kuni kolhoosi likvideerimiseni 1991. a. -ni. Väike-Maarjas töötamise ajal puutusin Borisiga sageli kokku, sest teostasim majandis lepingulist uurimistööd.

Boris Gavronski suutis enda ümber koondada teotahtelised ja võimekad spetsialistid, luua võimeka meeskonna. Ta oli kaastöötajate ja alluvate suhtes nõudlik, kuid abivalmis ja hoolitsev. Teisiti öeldes ta nõudis korralik-

ku tööd ja maksis head palka.

Sii peale algaski Väike-Maarja tõus. Borisi juhtimisel muutus Väike-Maarja kolhoos peagi üheks paremaks vabariigis.

Boris Gavronski nõudlikkus ja ettevõtlikkus lubasid tal saavutada tähelepanuväärseid tulemusi põllumajanduses. Boris oli väga ettevõtlik inimene. Töid ja tegemisi oli selle aja jooksul palju, kõike ei jõua loetleda. Tähelepanuväärsemaid neist on vajalik küll märkida. Tema eestvedamisel sai valmis rohusööda proteiini tehas, mida ehitati Prantsusmaa spetsialistide järelvalve all. Väikese koormusega töö-

tab tehas ka praegu.

- Lehmade piimatoodang tõusis 2800 kg-lt veidi üle 5600 kg lehma kohta (kolhoosi keskmine). Viimase näitaja poolest oli majand vabariigis parimate hulgas, ühel aastal isegi esimene.

- Linnukasvatuse arendamisele ja linnuliha tootmisele pani Boris Gavronski kõige suuremat rõhku. Ta jõudis nii kaugele, et broilereid toodeti lindlast kuni tapamajani (ka tapamaja ehitati ja rakendati tööle oma majandis). Aastas toodeti 2,5 tuhat tonni (2,5 miljonit kilogrammi) linnuliha, see tähendab seda et ise toodeti munad, hautati tibud, kasvatati linnud, tapeti need ja müüdi 2,5 miljonit kilogrammi linnuliha.

- Majandis loodi ratsaspordibaas peamiselt noorte ja laste jaoks, seal peeti 10 ratsahobust.

- Loodi Pandivere agrofirma (väike kontsern) Väike-Maarja, Triigi, Simuna ja Vao majandite baasil, et Väike-Maarja ümbruse majandite paremaid töö tulemusi kasutada teiste, kehvemate aitamiseks.

- Boris jõudis valmis ehitata moodsa, võiks öelda imposantse Väike-Maarja kolhoosi kontorihoone.

Praegu on see peamiselt valla kasutuses.

- Tehti korralik remont kohalikule kultuurimajale — seal töötas mõnda aega kolhoosi juhtkond ja harjutasid kultuurimaja mitmed isetegevusringid.

- Ehitati täiesti omaette asuv läbi-voolava allikaveega majandi kalakasvatus.

Gavronski nimi sai tuntuks üle vabariigi. Käidi kohapeal tutvumas tema ettevõtmistega. Tema seisukohti ja nõuandeid arvestati. Majandis ja alevikus toimus ehitustegevus, Väike-Maarja muutus tundmatusest. Hoogsalt kasvas põldude viljakus. Taimekasvatuse toodangunäitajate poolest oli kolhoos samuti vabariigis esimeste hulgas. Ega sellised saavutused kergesti tulnud. Liigne edukus tekitas tuskale ülemuse hulgas. Partei ladvik otis vigu, mõndagi ettevõtmist püüti näidata mustades toonides. Et asjaajamine oli toimunud korrektselt, saadi teha üksnes etteheited tolleaegse moolaali seisukohast lähtudes.

Boris Gavronski viimaseks töökohtaks oli Väike-Maarja kolhoosi baasil loodud Ebavere suurralu osakonna juhataja. Sellel tööpostil tabas teda ka

haigushoog, millest ta ei paranenud.

Oli imeline tema tahe ja jõud vastu panna eluraskustele, sest kümme viimast aastat elas ta esimese haigus- hoo tagajärjel tekkinud tervisehäirega. Ta suutis saada hakkama oma haigusega. Temale omase optimismi, rõõmsameelsuse, ning elukogemustega oli ta alati toeks ja abiks ümbritsevatele. Borissi ellu suhtumist ja teda kui inimest jääb iseloomustama kõige paremini tema elu moto: "Kui sind visatakse kiviga, siis sina vasta leivaga".

Eraldi tahan märkida Boris Gavronski vastutulelikkust ja heatahtlikku abi loomaarstide ja teiste paljude ürituste korraldamisel. Ei mäleta, et ta oma abist oleks keeldunud, olgu siis väikeste või suurte ürituste läbiviimisel.

Boris Gavronski jääb meile meelde kui alati abivalmis, heatahtlik ja ettevõtlik inimene, kes ka kolleegide keskel oskas luua erksa ja laheda meeleolu.

Boris Gavronski suri 25.veebruari ja ta maeti Tallinna Rahumäe Juudi surnuaeda 7. märtsil 1999. aastal.

Hiljar Pärn

RAHVUSVAHELISE RAVIMIFIRMA ESINDUS VAJAB MÜÜGIASSISTENTI EESTISSE

EELDAME:

Loomaarsti kutset
Arvutikasutusoskust (Word, Excel, Powerpoint)
Head inglise keele valdamist (kasuks tuleb ka soome keele oskus)
Loovat suhtumist töösse

PAKUME:

Korralikku palka
Head meeskonda
Koolitust
Eneseteostusvõimalust

Sooviavaldus ja CV saata 25. maiks '99 kirjastuse aadressil OÜ Farmax, Jaama 56, Tartu 51009 märgusõnaga KAAK Disain